

ŠE TRIKRAT NA TRIGLAVU

III. L. 1950: Trenta—Triglav—Bohinj

Trinajst pristopov je na Triglav, primernih za zložnega turista; med te štejemo tudi na pol plezalno pot po Plemenicah, nekdanjo Bambergovo pot. Ne prištevam pa jim raznih že premaganih smeri po Triglavski steni, ki je prihranjena le za udarniške alpiniste. Vse te poti sem v teku polstoletja, odkar planinarim, opravil že gor in dol razen smeri iz Trente navzgor. To sem bil pred nekako 40 leti prelezal po takrat še slabo nadelani poti po Komarju navzdol. Vzpon iz Trente, to vrzel v moji triglavski kroniki, se mi je zdelo potrebno

zadelati, preden se za vedno poslovim od Triglava. Že predlani sem se bil namenil, da ta pomanjkljaj odpravim, a slabo vreme je prav konec Zadnjice v znožju Triglava napovedalo svoj veto, kakor sem to že v prejšnjem poglavju te triglavske trilogije omenil. Leta 1950 pa mi je vse lepo uspelo, kar hočem v naslednjem povedati.

Bilo je jasno jutro dne 10. avgusta, ko sem dovolj rano dospel na zjutranji gorenjski vlak, da sem dobil še ugoden sedež v čednem pulmanu. Oni, ki so se bili zakasnili, so morali pač stoje uživati udobnosti sodobnega potovanja. Kaj zato, da so v Škofji Loki, v Kranju, v Lescah in na Jesenicah izstopile gruče potnikov! Saj so njih prostore zavzeli zopet novi pristopniki. Šele na postaji v Bohinjski Bistrici se je hlapon menda kar oddahnil, ko se je iz vlaka usula množica izletnikov in planinsko opremljenih turistov. Moj potni načrt je bil prilično enostaven: od Sv. Lucije z avtobusom v Bovec, zvečer dalje v trentski Log, drugo jutro pa na — Triglav.

Na postaji Sv. Lucija bi nam bilo treba poldrugo uro čakati na avtobus. Kdo bi nemarno postopal in tratil čas, ko pa je bil nebeško lep dan! Brez oklevanja sem se odločil, da vzamem pot pod noge in šele v Tolminu sedem v vozilo. Tistih pet kilometrov se lahko prehodi v debeli uri. Dobil sem prijetnega sopotnika, ki je bil istega mnenja, dobrega mi znanca, knjižničarja R. Prožno sva stopala po trdi cesti ob Soči, ki je v tem odseku svoje globoke struge utrpela svoj živahni planinski značaj. Bivši zemlje-lačni okupator jo je dal nekje niže doli zajeziti, da reka nalikuje sedaj mirnemu jezeru, medtem ko oddaja svojo naravno silo mogočni hidrocentrali. Ukročena si, Gregorčičeva »brdka hči planin«!

V Tolminu, tem živahnem centru srednje Soške doline, sem se utegnil le malo razgledovati. Kmalu je pridrvel avtobus, v katerem sem si priboril stojišče, zadovoljen, da sem si vsaj tako zagotovil dnevni načrt. Tam onstran Soče se beli cerkvice Sv. Lovrenca, zadnje »tiho domovanje« našega pesnika, čigar rojstna vasica Vrsno se skriva više gori na pobočju strmega Krna. — V Kobaridu se je voz toliko izpraznil, da sem dobil sedež, in poslej je bila brza vožnja do Bovca kar udobna. O prvi popoldanski uri smo tjakaj dospeli. Dovolj mi je preostajalo časa, da sem si ogledal znamenitosti tega lepega kraja, ki velja za ugodno letovišče, in to po pravici. Planinski znanik mu je pikra piramida Sovinjaka, ki kakor Matterhorn v malem strmi nad prijazno pokrajino. Gospodovalno pa zre nanjo sklop zajetnega Kanina, ki nam je kot mejni zaslon sedaj še nepristopen. Popoldne sem prešetal plodno ravnico proti Čezsoči, nato sem si ogledal znamenito župno cerkev in pokopališče. Kadar koli pridem v večji kraj, obiščem tudi njega pokojišče. Saj je nekak pomnik krajevne zgodovine; po svoji urejenosti priča o kulturni ravni prebivalstva. Imena, vklesana na kamen, ali napisana na tablicah so nekak rodovni register tistega kraja.

V Trento namenjeni potniki smo pod večer zasedli ličen manjši avto, ki je v drobnih uri prebrzel onih 21 kilometrov do končne postaje v Logu. Razočaralo me je, da nisem dobil nočišča v edinem hotelu, zakaj tu kakor tudi v krajevni gostilni je bilo vse po letoviščnikih zasedeno. Kam naj se v že trdi noči obrnem? V planinski dom »Zlatorog«, dasi sem slutil, da tudi tam ne bo več prostora. Bleščeča žarnica nad vhomom mi je kakor zvezda večernica kazala smer. Vstopim v razkošno razsvetljeno obednico in povem oskrbnici svojo željo. Vljudno me pomiri, češ da se bo treba na skupnem ležišču malo bolj stisniti. A lej! Kakor rešitelj — deus ex machina — se oglasi prijazen pozdrav in se pojavi znan mi obraz. Kakšno presečenje! Tovariš Pr., član trojice, ki je bila predlani pod Triglavom spričo slabega vremena klavrno kapitulirala, mi zagotovi ugoden prostor v spalnici in pove, da je tudi on namenjen na Triglav. Kako srečno naključje, da bom imel prijetnega družabnika! Nejevolja se mi je na mah prelevila v dobro voljo. V slast mi je šla plehka prežganka, ko sem vanjo nadrobil kruha; vse gostilniške dobrine so bili že predhodniki použili. To postno večerjo sem si okrepil z mesnim obrokom iz lastne železne rezerve.

Rano v jasnem jutru je naša družba — poleg tovariša Pr. še dva vneta planinca Celjana, oče profesor in sin modroslovec realne stroke — nastopila svojo pot. Kako mogočno se košati silni triglavski trup! Strmo pobočje kaže raznolike tvorbe, v spodnjih legah porasle s temnim rastjem, v višjih pa zgolj stene in robove in pomole. Trentski, sicer resnobni, a vendar ljudomili obraz Triglava se bistveno razlikuje od severnega, ki s svojo divje razčlenjeno steno in »zelenim snegom« preteč odvrača, medtem ko je na južni, bohinjski plati, z zelenimi planinami in lahkotnimi pristopi mikaven, vabljev. Čeprav ne moremo dobro razločevati treh glav, kakršne mu

nakazuje njega staroslavno ime, mu vendar lahko pritikamo vsaj trojen obraz. Starorimski bog Janus je imel dva obraza, slovanski Triglav pa ima tri. Kak Indijec, ki bi ga privedla pot v Trento, bi lahko videl v njem ogromno nebotično pagodo. Ni čudo, da si je dr. Kugy za ilustracijo svoje zgodovinske knjige »Pet stoletij Triglava« izbral več podob s pogledi s trentske strani.

Ob šumotljivi Zadnjici smo v dobri uri prispeli v dolinski zatrep, kjer se odpira pogled na strmo razrito korito, čigar temenišče je ostroroba zarezal med stenami Triglava in Pihavca — Luknja. Tu smo postali, se razgalili, da smo ob mrzli vodici opravili zjutranjo toaleto in se ogreli s čajem iz termovk, nato pa nastopili zložno hojo po »mulatieri«. Kdor pozna to vrsto poti, kakršne je za prve in druge svetovne vojne vojaštvo napravilo po naših planinah, ve, da to niso bližnjice, da njih vijugasta proga zahteva znatno več hoje kakor vzpon po napetih stezah, imajo pa to prednost, da po taki tovarni poti lahko pešaci vsak hodec, čeprav je obremenjen s številom let; zložno stopa po njej bitje ženskega spola kakor tudi neizvežbana mladež. — Seveda, če bi bil tokrat hodil sam, bi se bil pridružil domačinu, ki je otovorjen z reševalnim nosilom — nekaj dni prej se je bila neka Tržačanka ponesrečila gori pod Doličem — na povratku iz doline zavil na pot po Komarju, češ da se ondot mnogo prej pride na Dolič. — Kmalu mine petdeset let, odkar je dalo naše planinsko društvo to pot, ki je bila prej znana le trentarskim lovcem in pastirjem, nadelati ter s klini in žicami zavarovati. Kako vzhičeno opisuje hojo po njej »Trentar«, župnik Jos. Abram, ki se je v družbi Andreja Komaca-Mote tod prvokrat vzpenjal in sta jo tisti dan — bilo je v oktobru l. 1903 — »slavnostno otvorila — sama«!¹ Meni je v živem spominu nizhod, ki sva ga opravila s prijateljem dr. Jern. D. v prvi dekadi tega stoletja. Letnice ne vem več. V tistih »letih nerodnih« na svojih turah še nisem delal beležk, kar pa mi je prišlo pozneje tako v navado, da se mi zdi hoja, če je vsaj bežno ne opišem, nekaj površnega, nepopolnega. Zato priporočam vsakemu planincu, da imej vedno s seboj beležnico in — fotoaparāt. Taki zapiski in sličice mu ostanejo mil »souvenir«, neminljiv spominček.

Naša četverica se je držala kar zložne tovarne poti, ki se v nešteti okljukih vije po strminah nad Koriti vedno više in više. Nikjer na vsej progi ne opaziš puste enoličnosti, ker je pot vsekana tu v živo skalo, tam zavarovana s podpornim, tam z obložnim zidom. Pozna pa se ji, da je nihče ne vzdržuje in ne popravlja, zakaj na več mestih so jo zemeljski usadi že zasuli ali pa izpodnesli. Škoda, če bi sčasoma postala neporabna celo pešcem, kaj šele tovarnim živalim.

¹ Planinski Vestnik 1904, 115. — Res slavnostno je SPD to pot odprlo dne 8. avgusta 1904. — Prvi je bil Komarjevo steno preplezal Kugyjevi prijatelj Albert Bois de Chesne že leta 1889. Gl. Erschliessung der Ostalpen, III, 578.

Dospeli smo na razpotje, kjer se cepi pot proti Luknji. Onkraj grapastih Korit se vije strma steza proti planini Zajavor in dalje gor pod Pihavčevo ostenje. V ozadju pa se ti kakor iz pogreza dvigajo sivi vrhovi Julijcev: Razor, Jalovec, Mangrt, Kanin. Nad Soško dolino se oblastno kot njen čuvar ponaša Bavški Grintavec. — Po lagodni hoji dveh ur iz Zadnjice smo na razglednem skalnem pomolu posedli, da bi malo pojuzinali. Tišino blagodejnega odmora so motile zvedave ovce, ki se jih je nabralo kar za majhno čredo, črednika pa ni bilo na spregled. Menda so družne beketače prepuščene kar same sebi, da po lastnem gonu plandujejo in mulijo tečno pašo.

Spočiti in okrepčani smo se zopet oprtali in nastopili zadnjo progo dopoldanskega vzpona. Iz za robov je posijalo sonce, doslej smo hodili še vosenju. Kmalu opazimo visoko nad seboj impozantno zidano stavbo — Tržaško kočo. Še dobro uro vkreber po kamnatih vijugah, pa smo obstali pod trdno stavbo, ki bi se ji bolj prilegal naziv doma. Njen ob skalno steno prislonjeni položaj kaže, da so graditelji, italijanski vojaški stavbarji, uvaževali bolj varnostne kot turistične momente. Zakaj preudarni planinci bi jo bili postavili kje više gori, morda na sedlu, kjer bi stala na križišču petih planinskih poti, na Doliču. Seveda je tisti čas potekala tam meja dveh držav in še pomnim, da je stal ob mejniku črnosrajčnik, ki sem ga na svoji triglavski turi tu molče minil.

O polenajstih smo prestopili prag te kočice. Tedaj je preteklo nekaj nad pet ur, odkar smo se bili v ranem jutru poslovili od »Zlatoroga«. Vem, da bi bil kot samohodec opravil hojo po »mularieri« lahko v štirih urah, kaj šele po bližnjici preko Komarja. Nič zato! Saj dan je bil še dolg in nam je dovolj časa preostajalo za vrhunski pohod. Žal, da se je bilo medtem vreme prevrglo. Vlačile in zgoščevale so se megle, ki so nam jemale upanje na vzpon v popoldanskem soncu. Prvo je bilo, da smo si zagotovili primerno nočišče, drugo pa, da smo se okrepčali s tečnim kosilom, kar nam je oboje uspelo, čeprav je v obednici posedalo že obilo gostov. —

Lahko opremljeni — v nahrbtno mrežo sem si potaknil volnen jopič in dežno ogrinjalo — smo se zopet po tovarni poti napotili na poset k vrhunskemu poglavarju. Dasi je bilo ozračje zamrenjeno, vendar ni kazalo, da bi pričelo pršeti. Na Triglavskih podéh se je megla kar unesla, tako da smo lahko pregledali vso to visokogorsko planoto, ki utegne priti kdaj še do posebne veljave kot višinska postojanka. Dobro je še ohranjeno zidovje nekdanjih vojaških zgradb, seveda, kar je bilo na njih lesenega ali kovinskega ogrodja, je vse izginilo. Ali bi ne kazalo, da bi na tej občirni planoti — dr. Tuma jo nazivlje Za planjo — postavili planinsko zgradbo večjega obsega, ki bi lahko rabila tudi v zdravstvene namene, nekak višinski sanatorij? Tu bi bili bolniki in prebólevniki deležni najčistejšega zraka in učinkovitih ultravioletnih žarkov. A kako spraviti goste v to višavje? Po žični vzpenjači, ki bi jo napeli iz Zadnjice gor po Rušah in preko Skoka. Višinska razlika med dolinsko in temensko postajo

bi znašala nekako 1500 metrov.² Morda bi pristajali celo z aeroplanom, za kar bi se že našlo prikladno пристanišče. Utegne me kdo z nasmeškom zavrniti: Privid Jules Vernove fantazije — muzika daljne prihodnosti! — Še nekaj sodi v ta miselni sestav: da bo treba prej ali slej napraviti dohodno in prehodno ono polico, ki drži tesno ob Triglavski steni proti ledeniku, t. zv. Kugyjevo gredo. Menda lezejo dandanes po njej samo alpinci strmohodci, nekdanj pa je bila običajna prelazna zveza trentarskim lovcem, ki so se plazili na kranjsko stran iskat si lovskega plena. Kugy izrecno poudarja, da on ni bil prvi, ki je to zračno pasajo prehodil — »na desni stena, sinji zrak na levi, spodaj pa purpurna globina« — pač pa je bil on prvi mož, ki je ta zračni hodnik prekoračil brez gamsa na plečih, in to v družbi Antona Tožbarja »medvedarja«. Bilo je to avgusta meseca l. 1882.³ To bi bila najkrajša zveza Trente z ledenikom in dalje s Kredarico. Seveda bi se morala v steni napraviti varna galerija ali pa skoznjo izvotliti rov ali preduh. —

Preпустimo te načrte planinskim trudoljubom prihodnosti! Mi pa moramo iti dalje proti cilju — na vrh Triglava. Preko melišča pod zapadno steno smo rinili v robato pečevje, kjer so tudi roke dobile opravka. Na Škrbini bi se nam bil odprl pogled na južno in vzhodno plat, v Triglavski kot in na Zgornjo Ledino, če bi nam ga ne bila zastirala megla. Prvi, ki je bil to smer prehodil, je bil zopet dr. Kugy, ki se je bil l. 1881 v spremstvu Andreja Komaca namenil iskat pristopa s trentske strani.⁴ Bil je to problem, ki je postal aktualen, ko so bili odprli Baumbachovo kočo v Trenti. V smeri, znani le Trentarjem, sta prelezala preko Skoka zapadno pobočje, preprečkala Bovški sneg — tako nazivlje Kugy planoto Za planjo — zavila v pečevje in dospela po jugozapadnem robu na vrh. Tako je bil Triglav tudi s te strani premagan, več ko 100 let potem, ko sta ga prvohodca Lovrenc Willonitzer in Baltazar Hacquet zavezela z bohinjske strani že davno prej, l. 1777 odn. 1778. —

Da le ni pršilo, da le ni bilo zoprnega mokrotnega piša! To nas je bodrilo, ko smo še prožni in dobre volje uzrli nad seboj značilne obrise Aljaževega stolpa. Zgolj realno dejstvo povedo pesniško ubrane vrstice starešine Kadilnika: »Čvrste roké, / dobre nogé, / čista glava / dospó vrh Triglava!⁵ Ni brez pomena, da daje Kadilnik rokam prednost pred nogami in da omenja glavo na zadnjem mestu, zakaj vsaj pri plezi pritiče rokam prvenstvena vloga.

Na vrhu smo! V redki suhi megli se moramo odreči užitku, ki ga v jasnini nudi razgled z našega gorskega prvaka, vendar nas zadovoljuje zavest, da smo dosegli svoj dnevni cilj. Oblekel sem si topli

² Za primeru naj navedem dve gorski vzpenjači, po katerih sem se že »vozil«: od Osojskega jezera na Kanzelhöhe z vzponom okoli 1000 m in na Zugspitze iz Ehrwalda 1580 m; tu je končna postaja v višini 2800 m.

³ Kugy, Fünf Jahrhunderte Triglav, str. 149.

⁴ Erschliessung der Ostalpen, str. 577.

⁵ Fr. Kadilnik, Izhod na Triglav. Novice 1866, str. 275.

jopič in posedli smo v zavetju Aljaževega stolpa, ki ima dovolj prostora za četverico oseb normalnega obsega. Pozorni tovariš Pr. je izvlekel čutaro, da smo si z odlično briško kapljico poživili mrleče ude. Ko se je nekoliko razvedrilo, je naš fotist naperil svoj aparat name. Da je slika še nekam uspela, mi je izpričal posnetek, ki sem ga nekaj dni pozneje prejel v spomin na svoj poslednji triglavski poset.

Koliko težje bi mi bilo slovo v vedrem vremenu, ko bi se morda z elegičnem občutjem poslavlja od širnega sveta, ki se razgrinja od tod na vse svetovne strani, od Velikega Kleka v Visokih Turah dol do bajnega Kleka v naši Hrvaciji, od Savinjskih Grintovcev tja do Beneške ravnine in sinjega Jadrana! Zbogom, Aljažev stolp! »Kljubuješ vsem viharjem in strelam — pozdravljaš prve žarke vzhajajočega sonca na daljnem vztoku in ti zadnji rožni poljub pošilja v morsko krilo toneče sonce, kakor bi ti naročalo še en pozdrav mili slovenski zemlji« — tako poetično občutje je navdajalo pisatelja Trentarja, ko je bil prvikrat prispel iz Trente na vrh.⁶ Jaz pa — zadnjikrat. Inako mi je bilo ob tej misli in v taki zavesti.

Malone celo uro smo se pomudili na vrhuncu, na kar smo začeli po isti poti sestopati nazaj. Naravno, da je šlo navzdol dokaj spešneje, tem bolj, ker nas je žurila tudi že pozna ura. Tako smo se v pičli poldrugi uri vrnili v zavetje Tržaške kočice, medtem ko smo za vzpon porabili pol ure več. Bolj ko vse drugo nas je zanimalo, ali nam bo drugi dan vreme bolj naklonjeno. Zakaj zvečer so se megle zgostile in sprostile v trajen dež, ki ponoči ni prenehal in še zjutraj je grdo lilo. Že sem menil, da bo treba ves dan v koči vedriti. Mučna zavest! Mladina si že zna dolgočasje preganjati: eni kartajo, drugi šahirajo, tretji brundajo, brenkajo in popevajo, vsak si preganja čas, prikladno svoji čudi in zanimanju. — Lotil sem se Schopenhauerjevih aforizmov, ki sem jih potegnil iz nahrbtnika, ali spričo medle svetlobe se mi ni hotelo prav brati. Žal, da nima kočica svoje knjižnice, morda bi našel tam kaj boljšega berila. Kakor imajo v vsaki hiši, tudi v kmečki, omaro ali vsaj predal s knjigami, tako naj bi bila tudi v vsaki planinski koči taka shramba za duševno razvedrilo lenobo pasočim posetnikom. Trapila me je slutnja, da mi bo treba pod večer s cesarjem Titom Flavijem Vespazijanom vzklikniti: Amici, diem perdidit! (Prijetelji, dan sem zapravil!), kar je pred deveto zabil krivec, pregnal dež in odgrnil jasno nebo. Kar hitro na noge, oprtnik na hrbet, palico v roke in hajdi iz kočice!

Na Doliču, na mejnem prevalu med Trento in Bohinjem, na razvodnici med Sočo in Savo, med Jadranskim in Črnim morjem, nam je na skali napisani potokaz »Velo polje« nakazal smer, kam naj krenemo. To je bila nam vsem nova pot, meni edina triglavska prečnica, ki je doslej še nisem prehodil. Tudi če bi ne bila oznamenovana, hodec po njej ne more zabloditi, ker se vije nekaj časa med golim pečevjem, nato pa po globeli, porasli z bujnim rastlinjem in cvetjem

⁶ Jos. Abram, Iz Trente na Triglav. PV 1904, str. 202.

tudi še v poletni dobi. To kaže, da hodi po Velski dolini le malo planincev in da prizanašajo cvetani vse bolj kakor oni, ki porablajo obljudena planinska pota. V jarkem soncu se bleste sive stene triglavskega čoka. Pozdravljena Planika, zdravo Triglavski dom, ki sta mi tolikokrat nudila udobno zavetje!

Strumnih korakov smo dospeli na široo ravnico Velega polja v tihi nadi, da dobimo tu pri planšaricah mleka, sladkega ali pa kislega. Nimajo ga, so se odrezale, razen če vam ga »majar« dovoli. Nismo se obrnili do te višje instance, marveč smo jo ubrali kar v strmi breg proti Vodnikovi koči. A tudi tu smo doživeli kulinarčno razočaranje, zakaj delež, ki ga je bila oskrbnica dobila zjutraj iz mlekarne, so že pred nami použili drugi gostje. Kje so časi, ko se je turist prav v tej planšarski koči lahko gostil z najokusnejšo mlečno kavo ali si privoščil kislega mleka z za prst debelo smetano na njem! Zdaj gre menda vse mleko bohinjskih planin v presno maslo in polnomastni sir, od česar imajo planšarji več dohodka, kakor če bi mleko oddajali sladkosnednim turistom.

Ker sem hotel, da pridem še pravočasno v Nomenj do zadnjega vlaka, mi ni kazalo, da bi se dalj časa mudil v prijazni koči. Za vsoturo Dolič—Velo polje—Rudno polje—Koprivnik—Nomenj sem si bil odmeril enajst ur zložne hoje. Ker pa me je zjutranje deževno vreme zadržalo v koči kar tri ure, se mi je zbog te zamude čas skrčil na osem ur. Dve uri hoje sem imel že za seboj, preostalo mi jih je le šest in te je bilo treba kaj previdno izrabiti. — Poslovil sem se od ljubih tovarišev, ki so bili namenjeni v drugi smeri dol k Bohinjskemu jezeru. Na ovinku v Zagonu sem še enkrat premotril veličanski prizor triglavskega kraljestva in odhitel po »štapcah« na zložno pot po Toščevem pobočju. Na Slemenu sem se malo razgovoril z bohinjskim možakom, ki se je z mulo vračal z dobavnega gorskega pohoda. — V tej okolici nad Uskovnico in Konjščico se je v mladih letih pehal naš leposlovec Janez Mencinger, ki je naše slovestvo obogatil z modroduhovitim opisom svoje »Hoje na Triglav«. Tu je v sanjskem prividu s pobratimom Franom Erjavcem zbuval mladostne spomine; tu nekje je imel čudaški Mlekojed svojo borno zidanico. Ej, divna je romantika minulega stoletja, a kako prozaična je novodobna dialektična stvarnost!

Preko Slemena sem zdrknil v gruščevito globel, ki se niže doli razširja v zeleno planino Konjščico. Pazno sem iskal odcepa nove poti, ki drži pod Viševnikom kot bližnjica proti Rudnemu polju. Že sem menil, da sem jo zgrešil, kar opazim na pritlešni skali rdeč napis: Rudno polje. To pot so bili nedavno nadelali kot prečno zvezo, da stopa hodec po njej v višinskem loku, ne pa tudi po globinskem. Tako sem pridobil vsaj pol ure, kar je bilo le v prid mojemu časovnemu proračunu. Po razredčenem gozdu sem prikorakal v gozdarsko in drvarsko naselbino, na Rudno polje. Tu so nekdej kopali železno rudo za Zoisove plavže v Bohinju. Tu takoj zaznaš, da se neha visokogorski svet. Skladanice hlodov in drv pričajo, da poje v teh krajih sekira, in izvožena trda cesta kaže, da odvažajo po njej lesovje v

dolino. Tudi meni ni bila druga pot na izbiro in mahnil sem po njej dalje proti Mrzlemu studencu. Zares zadovoljilo bi me, če bi me kak kamion potegnil do prvega križišča, kjer se cepi pot na Goreljek. Prav tu na Rudnem polju me je bil pred nekaj leti lepega večera povabil priljuden znanec, da sem prisedel v limuzino, in v eni uri smo pribrzeli v Lesce. Zdaj pa sem moral malone celo uro krevsati po hrapavi cesti, da sem prispel pred udobni planinski hotel na Pokljuki. Tri lične limuzine pred njim so mi bile v znak, da se mude v »fashionablem« hotelu boljši gostje.

Ne toliko iz potrebe kakor iz radoznalnosti, kako se v odličnem gostišču obratuje, sem vstopil v vežo v mnenju, da je tam prostor za take peripatetične goste, kakršen sem bil jaz. Vljuden šofer me opozori, da strežejo gostom samo zgoraj v obednici. Stopim v dvorano z belo pogrnenimi mizami. Opoldanski gostje so bili že poobedovali, le tu in tam je še kdo posedal, srebajoč kavo in beroč časopis. Natakrica me pozorno pogleda, motreč me od nog do glave, češ, kako si ti, rovtar, semkaj zašel. Vendar sem dobil zaželeno merico črnine, jo hlastno popil, plačal in odšel kot — deklasiranec. Prav se mi godi, si mislim, kaj pa se štulim med gospodo! Človek v gozdarjih ne sodi na preproge in parket.

Za ta dožitek bogatejši bi bil, če bi imel še fantovsko grlo, kar zavriskal, ko sem stopil, prost tesne omejenosti, zopet na plano. Tem prijetnejša mi je bila nadaljnja hoja mimo čednih weekendhišic, ki so nastale v letih, ko nisem več tod hodil, in niže doli po rovtih in košenicah med ogradami in plotovi. Bližal sem se osrednji gorjuški postojanki. Že se je pojavil beli stolp koprivniške cerkvice, že sem dospel v čedno vasico, kjer je pred več kot 150 leti »pasel duše« njen prvi kurat Valentin Vodnik. Tu je botrinil pri posvetitvi nove cerkve, tu je tri leta (1793—1796) samotaril kot prvi dušni pastir Gorjušmanom, tu je pripravljaval Veliko pratiko, tu je snoval svoje mične »pevke slovenske«. Duševni mentor pa mu je bil prosvetljenec baron Žiga Zois, ki je imel tam doli na Bistrici in v Stari Fužini uspevajoče plavže in kovačnice. Iz pisem, ki jih je Zois semkaj pisal svojemu varovancu, lahko razberemo zanimive podatke iz naše planinske zgodovine: da mu je baron sestavil podroben potovalni spored za ono znamenito triglavsko odpravo l. 1795, katere sta se udeležila grof Hohenwart in župnik Pinhak. Ta tura jim je bila tako imenitno uspela, da se Zois v pismu z dne 5. septembra 1795 Vodniku ves navdušen zahvaljuje: »Grof Hohenwart in abbé Pinhak sta prišla domov kakor pijana od veselja. Vam sta neskončno hvaležna... Gore, narava, prijateljstvo so vsemogočno velike stvari«. ⁷ Iz Zoisovega pisma z dne 4. oktobra pa zvemo, da se je bil Vodnik isto leto še enkrat povzpел na triglavsko višavje: »Vaša vnema za preučevanje gorá presega vse moje pričakovanje. Zares sem bil začuden, ko sem slišal, da ste težavno romanje k Velikemu bogu še enkrat opravili in zavzeli Mali Triglav, okolico velike gorske glave nad Ledino, ob

⁷ Vodnikov spomenik, 1859, str. 56.

strani pa še malo obiskano Kredarico.« Tako so bile navdale »Triglava snežne kopé« njega, ki ga je »redila Sava, Ljubljansko poljé«. —

Stopil sem v preprosto cerkvico, ki je še ohranila svoj prvotni baročni značaj. Še neokrnjena spominska plošča, vzdana v pročelje župnišča, je trajen spomenik njemu, ki je prvi tu domoval. Stopil sém v vežo. Gluha tišina! Rad bi bil še enkrat bral zapisek v župnijski kroniki, pisan z Vodnikovo roko, a nisem hotel motiti gospoda župnika v popoldanskem počitku. Pozornost mi je zbudila v veži stoječa omara, umetniško izrezljana. Stavil bi kaj, da je tam še iz Vodnikove ostaline, a kdo naj bi mi to izpričal, ko se je odtlej zvrstilo že pet gorjuških rodov!

Ura v zvoniku me je opozorila, da čas naglo poteka in da moram pohiteti, če naj dospem dol v Nomenj še do vlaka. Prijetna je bila hoja navzdol, ves čas v hladnem gozdu. Točno v eni uri sem se ustavil na beli cesti v Nomenju, v tej prvi bohinjski vasi z blejske strani. Še nekaj minut hoje na kolodvor. Toliko, da sem kupil vozovnico in se malo razprtal, je že prisopihal vlak sem izza Ajdovskega gradca. Skoz okno mi je mahal tovariš Pr., član trojice, od katere sem se bil pred šestimi urami poslovil pred Vodnikovo kočo. Pravil mi je, kako se je žuril do Sv. Janeza, da je dobil še avtobus. Vozilo pa je bilo natrpano polno. Zlezal mu je na streho, kjer se je vktol med prtljago ter se na tako vzvišenem prostoru pripeljal na bistriško postajo. V glavni sezoni je vožnja z avtobusom pač kočljiva zadeva. Najsvobodneje se kreta — pešec. Prihranjene so mu vsakršne neprilike, kakršne bi mu grenile vožnjo, izgubi pa seveda znatno več časa. Živčna hitnja, še bolj pa neudobna vožnja utegne lagodno ubranemu turistu pokvariti ves užitek potovanja po še tako lepi pokrajini.

Z globokim občutjem zadovoljstva sem srečno opravil svojo menda triintrideseto, gotovo pa poslednjo hojo na Triglav.

AVE TRIGLAVE MONS SACER NOSTER —
IAM NVMQVAM REDITVRVS TE SALVTAT

Zbogom, Triglav, sveta gora naša! Ta, ki se nikdar več ne vrne, te pozdravlja — in se ti hvaležen poslavlja.

SNEŽIŠČA V JULIJSKIH ALPAH 1951

... spomin preteklih dni naj bo.

Strašna zima je minula. Kako strašna je bila, o tem meščan in dolinec malo ve. Že naši reševalci bi mogli mnogo več povedati, ko so reševali ponesrečence izpod plazov in so jim pri tem neprestano grozile silovite množine na pobočjih gora nametnega snega, ki je komaj čakal dražljaja, da bi vse pred in pod seboj pokončujoč zdrvel v globino. Iz ostalih Alp so vso zimo prihajala poročila o uničenih vaseh, zasutih domačinih in smučarjih, o daljnih naselbinah, kamor so z letali in padali donašali živila, o stoletnih gozdovih, ki so jih plazovi na krajih, kjer nikdar prej ni bilo podobne nesreče, polomili kakor užigalice. Dasi Slovenija razen podrtih senikov, odnesenega in strtega bivaka pod Stenarjem, udrtre strehe na Doliču, strte kapele pod Ojstrico in nekaterih človeških žrtev nimamo zaznamovati večjih nesreč, pa ljudje v mnogih gorskih dolinah nekatero noč niso mogli mirno počivati, ker so plazovi grmeli v tako nevarni bližini, da so se bali težke smrti pod porušenimi hišami. Posebno v gornji Trenti, v Zapodnem, so mi ljudje zatrjevali, da je bilo o pustu kaj pusto! Tiste noči, ko se je vлил topel dež na debele snežene plasti na strmih pobočjih tamošnjih gorskih velikanov, v Zapodnem nihče ni zatisnil oči. Ljudje so ostali oblečeni, mnogi so zapustili svoje domove in z najpotrebnejšim pritavali k sosedom, kjer se jim je zdelo varnejše; tam so prečuli noč, trepetajoč, da jih z gora grmeče množine snega zdaj zdaj zasujejo. Neka žena mi je zatrjevala, da je bilo grmenje plazov hujše kakor bombardiranje. Da je moralo biti tako, o tem se je lahko vsakdo prepričal, ki je poleti globlje kakor do izvira Soče prišel v Zapoden.

Do začetka poletja so ostale gore še v debeli sneženi odeji, ki se je šele proti sredi poletja razčlenila v mnogoštevilna snežišča. Mnoga od teh so bila nenavadno velika in debela in bodo pričakala nove zime. V naslednjem bom kolikor mogoče na kratko povedal ozir. opisal snežne razmere v tistih predelih Julijskih Alp, do kamor so me povedle steze od 10. do 28. avgusta, ali kar mi je pokazal razgled z gora in dolin.

Prvi plaz je ležal v Vratih tik za našo bajto v podnožju Splevte, a ves zamazan s prstjo, gruščem in strtim drevjem. Najnižji plaz v Vratih je ležal še v drugi polovici avgusta takoj za Anclovim rovtom v nadmorski višini ca 970 m. Zanimiv je bil posebno zaradi vrat, ki jih je voda, v slapovih tekoča iz jarka v Cmirju, izjedla v sneg. (Sl. 1.) Nad tem snežiščem sta se v glavnem Cmirovem jarku nahajali še dve snežišči. Največje je bilo še vse napeto in po poznavanju razmer v suhih letih je bilo še do 40—50 m debelo. Sicer pa je bilo v Cmiru še mnogo drugih velikih snežišč, posebno veliko je bilo tudi tisto, mimo katerega drži začetek Tomiškovke pot.

Sl. 1. Ostanek plazju z vodnimi vrati pod Cmirom na Anclovem rovtu v višini cca 970 m. Konec avgusta 1951
Foto Pavel Kunaver

Najzanimivejše pa je bilo pod steno Triglava. (Sl. 2.) Kakor nekoč po hudih nalivih je letos drla Vratska Bistrica celo mimo Aljaževega doma. Prihajala pa je iz ogromnega snežišča, ki se je začenjalo že pod križiščem poti na Prag in Luknjo. Še sredi avgusta je bilo to snežišče zvezano z orjakom pod Jugovim jarkom. Od tam se je snežišče z enim presledkom širilo prav do pod Luknje in do vstopov v prve smeri preko severne stene. Pod Jugovim jarkom so v snežišču zijale ogromne razpoke. To snežišče je nepretrgano segalo do Pihavčevih sten, kar si opazil šele, če si se vzel višje gor proti Luknji. Posebnost glavnega snežišča so bila velika vodna vrata na koncu, iz katerega je držala Bistrica (sl. 3). Voda je snežišče visoko gor proti steni podkopala in izpodjedla, da je bilo mestoma prav nevarno prekoračiti ga. Mestoma je bilo snežišče kakor perforirano in so luknje in luknjice svareče opozarjale brezskrbnega planinca na pretečo nevarnost; drugod pa so se že udrle cele strehe nad deročo vodo pod snegom. Preko takih snežišč ni dobro hoditi sam. Prigodile so se že smrtne nesreče, ker se posameznik zaradi poševnih streh ne more rešiti iz mokrega groba. (Sl. 4.)

Vsega skupaj je bilo pod Triglavsko steno in v njej še 40 snežišč, ostankov velikih plazov, ki so malone vso zimo drveli iz višin. V nekaterih dneh, ko je zelo snežilo, so opazovalci ves dan videli, kako se je po glavnih žlebovih in jarkih stene neprestano kadilo in od časa do časa buhnilo čez prepade v mogočnih snežnih slapovih.

Sl. 2. Snežišča na koncu Vrat 12. avg. 1951. Snežišča na levi pod Cminom, so šele s poletjem izgubila stik z dolinskim snežiščem
Foto Pavel Kunaver

Tudi nasprotna stran Vrat ni zaostajala v številu snežišč. Samo z Bržotnovega rovta sem jih v Stenarju in na Rušju naštel nad trideset. Koliko več pa se jih je skrivalo v nevidnih kontah in krnicah, posebno pa še v senčnatem Zadnjem Dolku in Na Jezeru pod Oltarjem, kjer je bilo mestoma vse zasneženo!

Dne 12. avgusta nas je presenetil močan grom. V eni izmed Stenarjevih krnic, ki se strmo odlomi proti Vratom, se je nabralo do 50 m stisnjenega snega. Ta sneg je bil ves nalomljen in sveže snežene razpoke so se svetile v prečisti svetlo ultramarin barvi. Dne 12. avgusta se je utrgala velika gmota tega snega in grom je napolnil Vrata, da je odmevalo od vseh gora. Plaz se je razlil po steni in se zbral niže spodaj v novo snežišče.

Po dolgih desetletjih je zopet ležal plaz prav v dnu velikega Stenarjevega jarka za karaulo pri Aljaževem domu. Toda tokrat je bilo snežišče mnogo mnogo večje kakor kdaj prej, le da se je mnogo snega skrivalo pod umazanostjo — kamenjem, prstjo in rušami, ki so jih strašni plazovi kar postrgali s sten! —

Ko sem dan nato, dne 13. avgusta, na Sovatni in Robeh čakal na sonce, da bi dobil sliko Triglava, sem imel priložnost opazovati tudi Kriške pode. Najbolj so bile zasnežene kotline Kriških jezer. Lani je bilo le na obali najvišjega tretjega jezera še nekoliko snega v avgustu; vsi kotlički, kjer se sneg najdalj časa drži, so bili skoraj brez izjeme prazni. Letos pa me je pogled v kotline, kjer naj bi bila

Sl. 3. Vodna vrata na koncu glavnega snežišča ob izviru Vratske Bistrice
12. avgusta 1951

Foto Pavel Kunaver

jezera, kar osupnil: kotlini drugega in tretjega jezera sta se strnili v eno velikansko snežišče. Plazovi so popolnoma zasuli obe jezeri. O vodi ni bilo sledu. Snežišča so iz kotline nepretrgoma segala visoko gori na sosedna pobočja. Prava zimska pokrajina sredi avgusta. Razor je imel na vzhodni strani na vrhu melišča pod vso steno veliko snežišče; sicer sem pa samo v njegovem območju na vzhodni in južni strani naštel še okoli 40 večjih in manjših snežišč. Mnogo velikih snežišč je ležalo v ogromnem kotlu med Splevto in Pihavcem. Od Bovškega Grintavca do Jalovca so se vrstila številna snežišča kakor biserna niz. —

Glede na snežne razmere je bila zelo poučna tudi triglavska tura iz Bohinja in v dolino Kot. Sledovi snežene zime so se začeli kazati že na strminah nad Vojami. Vsa vodoravna pot se je posedla. Ostanke snežišč so ležali še globoko dolj pod Trsjem. Velik del steze na Tosčevih pobočjih so pomladni plazovi odnesli, ker so tam kar na visoko in široko postrgali sicer tako lepo travnato rušo! Še pred Velim poljem so se začela velika snežišča. Okoli dna Velega polja, deloma celo na njem, sem naštel 14 snežišč, ostankov plazov. 16. avgusta! Potem, ko je dež popolnoma očistil zrak, sem izpred Vodnikove kočice naštel nič manj kakor 146 snežišč!

Zanimiva je bila tudi Gornja Krma. Samo od križišča potov na Kredarico in Planiko sem naštel 28 snežišč. Krnica med Kredarico in Malim Triglavom, posebno pa ona za Planiko, sta bili po večini

popolnoma pokriti s snegom in širna snežišča so segala visoko v stene. Tu je bilo mnogokrat kar neprijetno in vznemirljivo gledati planince brez palic in cepinov, kako so se mučili preko sneženih strmin pretikaje svoje prste v luknje, ki so jih že drugi pred njimi izgrebli v mrzli sneg.

Razmere na ledeniku in okoli njega sem opisal že v drugem članku. Tu naj omenim samo še, kar sem opazil v daljni njegovi okolici.

Razgled je bil kar zadovoljiv na Julijske Alpe in zelo poučen glede posebnosti letošnjih snežnih razmer. Prav posebno, malone zimsko lice je kazal Kanjavec s Hribaricami in Velsko dolino (sl. 5). Triglavu kažejo te gore severno stran. Zato je bil Kanjavec na tej strani pokrit s sklenjenimi snežišči, iz katerih so gledale posamezne goličave. Ne dosti manj snega je bilo v gornji Velski dolini in na Hribaricah. Prav presenetljivo mnogo snežišč pa je kazal tudi Krn s svojimi, na severno stran strmo propadajočimi sosedi. V opoldanskem soncu so se svetila kakor biseri. Enako lepo zasnežen je bil zapad. Tam okoli Kanina in na njegovih širnih visokih podih se je svetilo veliko število snežišč. Deli pobočij so bili pokriti z velikimi sklenježnimi snežišči, kakršnih sicer niti v zgodnjem poletju ne pommim. Tu, z vrha Triglava se je na Kriških podih in Rušju pokazalo stotine večjih in manjših snežišč, in sicer jih je bilo na Rušju več kot kar na Kriških podih, ki so proti jugu obrnjeni.

Od tod se je videla tudi kotlina Gornjega Kriškega jezera — zalita s plazovi! Tudi z dobrim daljnogledom ni bilo opaziti na tej dokaj široki jezerski planoti vode. Vse je počivalo pod globokim snegom, ki se je vsipal vso zimo in pomlad z obsežnih strmih okoliških gorskih pobočij.

Prav čudovit je bil pogled na planoto Za planjo. Že tam s Sovatne sem videl velike izpremembe nasproti minulim desetletjem. Tu, z vrha Triglava pa so se mi poleg velikega snežišča, ki je segalo tja do Šmarjetne glave, pokazala tako številna snežišča, da sem jih nehal šteti. Mestoma je bilo še mnogo več snega kakor goličav. Stari Trentarji, ki so ustvarjali še pravljico o Zlatorogu, bi skozi megleno tančico videli letos še mnogo več belih žen v tem bajnem gorovju kakor nekdam . . .

Strma, senčna dolina Kot me je letos posebno mikala. Ni me varala. Že od Staničeve kočje do spodnjega konca Pekla sem naštel 45 snežišč, od katerih so bila posebno ona na senčni strani in v dnu vrtač posebno velika. Vse bolj divja pa je postala strma dolina tja do dna. Tam sem naštel 35 snežišč. Toda med temi sta bila dva izredna velikana pod stenami Rjavine. Segala sta od Pekla prav do začetka soteske. Bila bi sklenjena, če ne bi bila vmes visoka skalna stopnja. Ob robovih sta ti dve snežišči kazali zanimive oblike. Bili so tu lepi snežni mostovi, dolgi vodni rovi, nad katerimi je bila streha le prav tanka in mestoma prav zanimivo perforirana. V bližini takih krajev so bili veliki udori streh. Nad zadnjim spodnjim

Sl. 4. Izpodjedeno snežišče — udrti strop nad vodo pod snežiščem

Foto Pavel Kunaver

snežiščem pod steno so bili ogromni prelomi. Nekatere snežene razpoke so bile več kakor 10 m globoke.

Poseben čar v tej divjini pa je bila flora. Kajti komaj je sneg odlezel s pobočja, že so priklile pomladanske cvetice na dan, ki so se kar za dva in več mesecev zamudile. Tako sta se ob robu teh velikanskih snežišč, nenavadnih za ta letni čas, v flori združila dva letna časa, pomlad in poletje. V Vratih pri Anclovem rovtu sem še v drugi polovici avgusta poleg snežišča našel teloh, ki pa se mu je videlo, da se pod avgustovim soncem prav nič dobro ne počuti.

Dne 22. avgusta sem si ogledal vzhodni del Trente, Zadnjico. Šli smo z Luknje čez Zajavor planino. Ogromni jarek od Luknje do Zadnjice je bil napolnjen z nepretrganim plazom prav do doline. Ta plaz je bil tudi od vseh, kar sem jih videl, najgrši. Sestavljal ga je sneg, ruše, skale, v iveri in prah zmleta drevesa — sploh vse, kar so mogli plazovi posneti od vrha strmega, travnatega Pihavca in od robov Za planjo do dna. Mestoma snega skoraj ni bilo več videti, toliko je bilo na njem nagrmedenega strtega dračja in nesnage. Le obrobna zev med snegom in steno divjega jarka je kazala debelino, ki je osupnila planinca. Temu primerno velik je bil tudi potok, ki je izviral izpod snega na koncu in se združil s potoki, tekočimi izpod snežišč pod Komarjem in Kanjavčevimi stenami. Pod Komarjem leži vsako leto večji ali manjši plaz. Toda stožec, ki je letos ležal tam, je mnogo mnogo presegal največje, kar sem jih videl v 45 letih

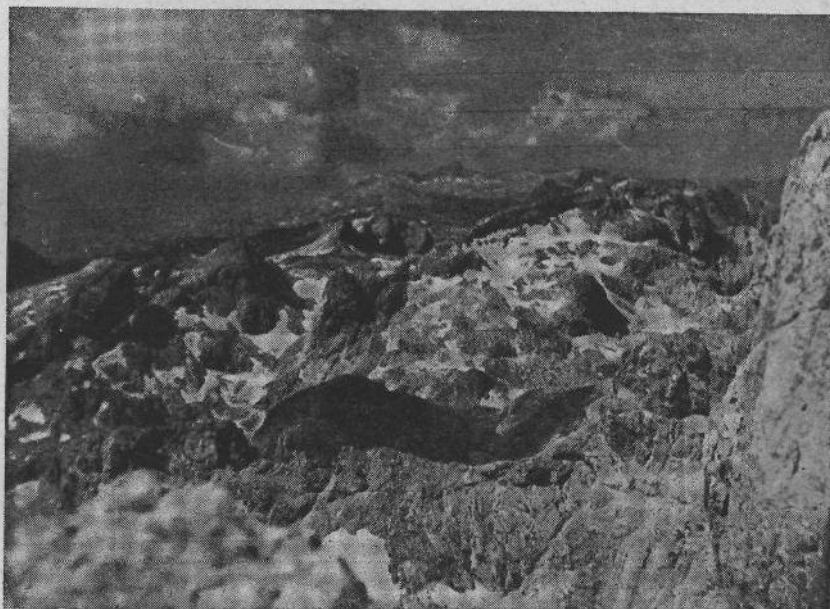
v tem kotu. Še večji je bil letos njegov sosed pod Kanjavcem, a najzanimivejši, četudi nekoliko manjši, tisti, ki je ležal njemu nasproti pod Ozebnikom. Ta je imel namreč kar dvoje velikih lepo obokanih vodnih vrat, le večjih in v mnogo večjem plazu se nahajajočih kakor so na sliki 1.

Ves naslednji dan smo posvetili Zapodnu, torej zahodnemu delu Trente. Kakor sem že uvodoma povedal, so prebivalci Zapodna preživeli v minuli zimi mnogo strahu. Na posledice prvega plazu smo naleteli že v gozdu pred izvirom Soče. Z Mojstrovke doli je plaz prigrmel in potrl vsa drevesa še daleč preko kolovoza. Strl je tudi znamenje, ki naznanja popotnikom, da je tod nekje tudi v plazu umrl neki Tone (priimek je zob časa izbrisal) leta 1845.

Drugi plaz, tudi z Mojstrovke, je zakopal vso dolino Soče od izvira do betonskega mostu, ter naslonil na betonske ostanke neke hišice veliko drevesno deblo. Od tod dalje smo srečavali ostanke plazu prav po širokem dolinskem dnu. Na pobočjih gora so nekatera mesta kar »obrita«. Našli smo smreke, ki so bile na nekaterih delih zmlete ali pa zvite, kakor da bi ožel in zvil mehko perilo. Ta del Zapodna je od 900 m do 1000 m na koncu visok — a za čuda, sedaj konec avgusta smo na šestih krajih šli še preko snega. Na nekem kraju so v sneg, prst in strta drevesa izsekali sotesko za stezo.

Kako tiha je bila sedaj dolina! Nemo so nas zrle visoke gore, s katerih je spomladi strašno grmelo. Pa še sem v konec doline so se z višav svetila številna snežišča, sedaj onemoglo ležeča v krnicah in širokih dneh višjih dolin. Samo v območju severovzhodnih sten Bovškega Grintavca sem naštel 26 snežišč, med njimi nekaj zelo velikih, ki so pokrivali kraje, kjer je v prejšnjih desetletjih že dva meseca in še prej skopnel sneg.

Najhujši in najobsežnejši plaz pa smo našli na koncu Zapodna. Tam je pridrvel s Pelca več sto metrov širok plaz. Gotovo je prišel prav z vrhov, da je dobil tako silo, saj je postrgal prav do skalne osnove z vsega pobočja ves gozd in prav do dna doline. Planil je celo po nasprotnem pobočju navzgor in tudi tam potrl drevesa. Dno doline je na debelo pokrito s tisoči in tisoči strtih debel. Do jeseni še niso mogli niti malo te ogromne množine lesa odpeljati in uporabiti. Na začetku plazu so se naselili oglarji, a večina tega uničenega gozda bo z leti pospravila trohnoba. Steza drži sedaj na južnem pobočju in nas je pripeljala do novega velikana. Ta je udaril po bolj golih pobočjih. Privlekel pa je toliko snega, da je bil plaz še tedaj, 23. avgusta, v nadmorski višini ca 1000 m, 80 m širok, nekaj sto metrov dolg in do 15 m debel. Izpod dveh vodnih vrat je tekla voda izpod plazu. Zrak je bil tu v tesnem koncu doline mrzel, ko je sonce zašlo. A pomlad in poletje sta stala ob snegu: beli cveti teloha, nežni cveti malega, in gosti in številni šopi živordečega rododendrona so izpričevali moč življenja, ki je ostala neokrnjena v zemeljski skorji kljub strašnemu udarcu mrzle smrti in višin.

Sl. 5. Kanjavec, Hribarice, Velska dolina, v ozadju Krn 17. avgusta 1951
Foto Pavel Kunaver

Pa še nekaj sto metrov dalje — in zopet plaz! Ta je ležal preko doline kakor mogočen nasip. Sneg je bil tod do 20 m debel in ledeno trd, na vrhu njega pa mestoma kar na debelo črna prst in vse drugo, kar se z gorskega pobočja more odnesti — kamenje, ruševje, debela in tanka debla, zlomljena in zmleta. —

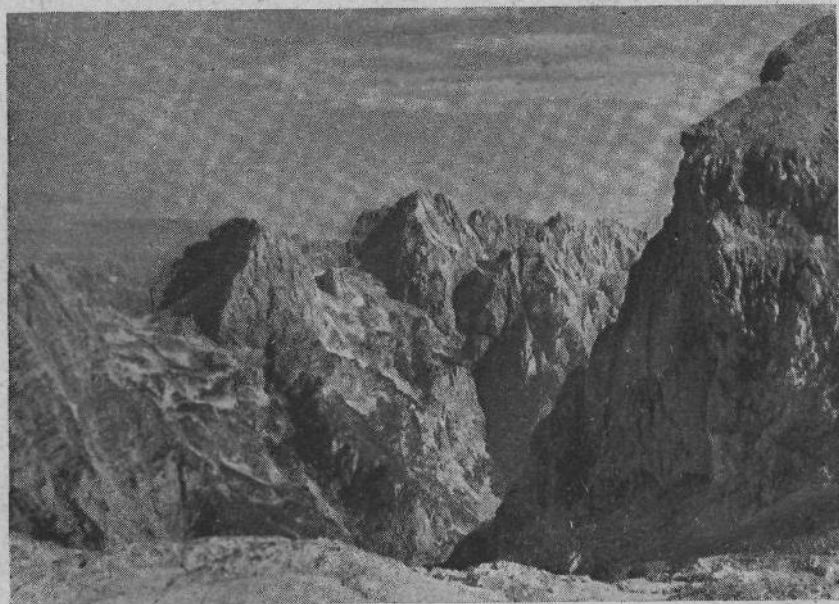
Naslednjega dne sem z Robičja v zahodni steni Prisojnika in na njenem podnožju naštel 28 snežišč. Mnogo več pa jih je na severni strani, nekatera dovolj velika za smučanje. Z istega mesta sem jih naštel v Škrlatici 28, od katerih ob vznožju stene nekatera dolga in nerazčlenjena. V Rupah je bilo toliko snega, da je pozno v poletje polnil vse vrtače in oviral celo vstop v steno Mojstrovke. Pod Travnikovo steno so ležali dolgi snegovi, in veliki žleb je bil tako poln snega, da še nikdo ne pomni kaj takega. Nad njegovim koncem je padal preko stene prelep, mestoma v tančico razpršen slap. Jalovčev kuloar je bil zalit s snegom in je imel proti vrhu, blizu izhoda oster greben, ker se je sneg stajal od obeh sten proti sredi. Bil je nerodna ovira za posetnike Jalovca iz Planice gori. Pod kuloarjem se je globoko proti dnu doline širilo snežišče, ki je pokrivalo obsežne dele tamošnjega melišča.

Dne 16. septembra, v mesecu, ko so snežišča v naših gorah pred nastopom zime najmanjša, sem Za Akom naštel petintrideset plazov. V dnu pod Široko pečjo leži tam vedno nekoliko snega. Toda tedaj je bilo to snežišče še nekaj sto metrov dolgo in široko. Smu-

čarji, ki so se tam vadili v slalomu, so na njem izginjali kakor majhne pike.

Dne 23. septembra sem »Pod srcem« samo z ene točke v območju Špika naštel sedemnajst snežišč. Kjer je pod velikim žlebom v tem času druga desetletja ležalo manjše umazano snežišče, smrdeče po nesnagi gamzov, je bil tedaj tudi nekaj sto metrov dolg in širok plaz. Proti vrhu je imel globoke razpoke. Debelina? Po skromni ceditvi 30 do 40 m!

Tako bo letos iz zime 1950/51 v zimo 1951/52 prešlo v Julijskih Alpah in seveda tudi drugod ogromno snega. Kako bo naprej, ne more nihče z gotovostjo napovedati. Znanost je v primeri z obstojem človeka na zemlji še silno mlada in se šele pogloblja v skrivnosti narave in njene zakone, če povsod, v vseh pojavih zakoni sploh obstajajo...

Sl. 6. Snežišča na Rušju in v Dolku med Rogljico in Skrlatico. V jutranjem soncu so bila snežišča rumenkasta in so zato na fotografiji slabo vidna

Foto Pavel Kunaver

WILDER KAISER

Z našimi odpravami v inozemstvo je v minulem letu slabo kazalo. September se je že nagibal h koncu, ko še nobena naših navez ni imela v rokah potnega lista. Ko so končno prišli prvi potni listi, smo morali ugotoviti, da je Inozemski odsek precej na psu glede denarja v tujini in glede deviznih dinarjev za vožnjo; Ivo Lukanc bi marsikaj vedel povedati o ozračju tistih dni. Povsem po naključju in le nekaj dni pred odhodom sva se domenila s Kočevarjem, da bova potovala in plezala skupaj. Kupila sva vozne listke do Kufsteina in končno sva 8. oktobra prekoračila mejo.

V Beljaku sva dvignila 180 šilingov, kar je bil ves najin in v takratni draginji v Avstriji vse prej kot pomemben kapital. V Spittalu sva se ločila od Škerla in Zupana, ki sta odšla na Grossglockner. Do enajstih ponoči sva prispela do Wörgla v Tirolu, ki je le še nekaj kilometrov oddaljen od Kufsteina in imela sva tudi zvezo naprej. Vendar sem jaz odkril čakalnico na kolodvoru in Rado je bil ves vzhičen nad tem. Hitel me je prepričevati, da v Kufsteinu sploh ni čakalnice in da bova tu krasno prebila noč. Njegovega veselja nisem delil z njim in sem se le s čemernim obrazom zleknil na trdo klop. Spal sem res zelo slabo; taka noč na začetku ture prav gotovo ne dvigne plezalčeve kondicije. Toda kaj se hoče, z najinim kapitalom v žepu so bile čakalnice pač edina kategorija hotelov, katere sva si mogla v tujini privoščiti. Sicer pa, kdo bi se dosti menil za to, pa tudi nekaj rutine sva že imela od prejšnjih tur v tujini.

Pavel Aschenbrenner v Kufsteinu je bil za naju takšna osebnost, da sva celi dve uri zmrzovala na kolodvoru, preden je bila ura osem in se je spodobilo, da ga greva obiskat. Bil je izredno prijazen ter je sploh zelo simpatičen in skromen mož. Obljubila sva mu, da se oglasiva na povratku za dalj časa in že sva odšla z najinima težkima nahrbtnikoma proti Kaisertalu.

Do Stripsenjocha se računa iz Kufsteina 4 do 5 ur hoda. Midva sva računala, da bova do večera na cilju. Najina nahrbtnika sta tehtala posamič gotovo čez 30 kg. Poleg dvojne nylon - vrvi, 40 klinov, 20 vponk, pomožnih vrvic, bencinskega kuhalnika in obleke, sva nosila s seboj še brašna za teden dni. Pozno popoldne sva prišla v Hinterbärenbad, ki nama je bil že iz naše alpinistične literature znan kot mesto, kjer se po končanih turah nacejajo münchenski plezalci. Naju je bolj zanimala ograjena skala v bližini, vsa pokrita z bronastimi ploščami alpinistov, ki so se ponesrečili v stenah Wilder Kaiserja. Na častnem mestu je Hans Fiechtl, »der beste Führer in den Ostalpen in der jüngsten Zeit«. Spominske plošče v gorah dajo človeku vedno misliti in tudi na mojo alpinistično vnemo je ta kratek obisk žrtvam gora vplival kakor mrzel curek.

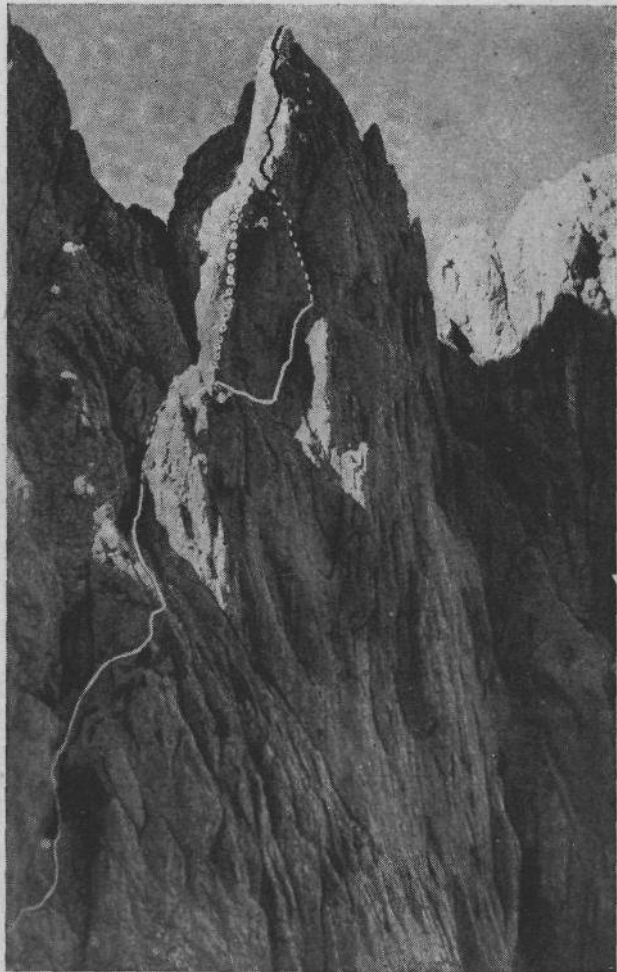
Nadaljnji sunek je dobila moja vnema poldrugo uro kasneje, ko sva z Radom ob zahajajočem soncu z razbolelima hrbtoma le prišla do koč na Stripsenjochu in so pred najinimi očmi vstali Predigtstuhl, Fleischbank in Totenkirchl v vsej svoji navpičnosti. Ob pogledu na absolutno eksponiranost teh sten sem dobil manjvrednostne komplekse in zavest, da bom moral sedaj nekaj dni v teh stenah plezati, je bila zame vse prej kakor prijetna. Bila je kakor nekaka kazen, kakor mučna posledica neke nepremišljenosti. Toda v koči, za toplo pečjo, ob petrolejki se mi je hitro vrnil pogum in brez pomišljanja sem soglašal z Radom, da poskusiva naslednji dan Dülferjevo poč med Fleischbankom in Christaturmom. Poč je ocenjena s peto stopnjo (zgornja meja), tako težavnih smeri v domovini vsaj v zadnji sezoni še nisem plezal.

V jedilnici sva se brž seznanila z neko deklico, ki nama je podarila vodiča. Izkazalo se je, da sva oba nekaka plezalna fanatika, kajti čim sva imela knjigo v rokah, so naju zanimale le še smeri, ocene in nič drugega, niti simpatično dekle ne več. Misleč, da se prihodnji večer zopet vidimo, sva se ločila od nje celo brez slovesa.

Skupina Wilder Kaiser je v alpinističnem svetu zelo popularna. Nekoč so se tod lomile in premikale plasti navpično, zato v tej skupini sploh ni polic, temveč poleg gladkih plati le navpične poč, po katerih drži običajno smer. Skupini Kaiser pravijo Nemci »die Hohe Schule des Kletterns«, kar bi po naše nekako prevedli »visoka šola ali univerza plezalcev«. Začetnik v tej skupini pač res ne bi vedel dosti početi. Plezalec mora odlično obvladati vso tehniko plezanja, razne vrvne manevre, prečenja, način plezanja na dvojni vrvi, s pomožnimi vrvicami itd., predvsem pa mora biti mojster v spuščanju z vrvjo, kajti brez dveh ali treh spustov mine redke sestop. Kdor hoče Kaiserje omalovaževati, izjavi, da sploh niso gorska skupina, temveč le šola za plezanje. To izjavo utemelji s tem, da so vse stene zelo kratke. To je točno in s Kočevarjem sva bila vedno znova presenečena, ko je bil vrh že tako blizu. Veliko tamkajšnjih plezalcev pa je že po nekaj raztežajih plezanja izčrpanih in posluževati se morajo, oziroma zabijajo galerije klinov. Te so zanesljiv dokaz utrujenosti in tudi plezalcu, ki se jih le posluži, niso v čast.

Če je kakšna slovenska naveza obiskala Kaiserje pred zadnjo vojno, ne vem. V vojnih letih sta bila tod Medjev Maks in Gandi. Prišla sta iz St. Johanna v Tirolu, se povzpela po Heroldwegu na Totenkirchl ter se nato zopet vrnila domov. Po osvoboditvi je bil tod Rado z Lukancem, Velnarjem in s pokojnim Pogačnikom. Dvakrat se je povzpел na Totenkirchl po Heroldwegu; prvič s Pogačnikom, drugič z Velnarjem. Enkrat je sestopil po običajni poti, drugič po vzhodnem grebenu. Lukanc in Pogačnik sta preko Steinerne Rinne odšla na Gruttenhütte, od koder sta se povzpela na Ellmauer Halt, najvišji vrh gorovja ter zopet sestopila na Stripsenjoch. Kasneje je Rado ponovno prišel na Stripsenjoch ter je

Jugovzhodni raz
Christaturma.
Smer Aschenbrenner

z nekim plezalcem iz Innsbrucka, menjaje se v vodstvu preplezal smer Rossi - Wiesner v jugovzhodni steni Fleischbanka. Smer je ocenjena s šesto stopnjo, vendar pravi Rado, da je lažja od našega Aschenbrennerja v Travniku. Deset dni pred najinim prihodom sta bila na Stripsenjochu ing. Modec in Šerbec Fredy. Preplezala sta Fiechtlovo smer v severni steni Totenkirchla. Ta smer je danes pete stopnje in se je pri eni kasnejših ponovitev ubil v njej sam Fiechtl. Smer je malo plezana in ko sva poizvedovala v koči za ing. Modcem in za to smerjo, so se Nemci o njem in o smeri pohvalno izrazili, kar nama je bilo zelo všeč.

Naslednji dan se je sonce smejal z jasnega neba, okoli koč pa je bilo mrzaz kakor pozimi, vse vode in luže so zamrznile in na severni strani je ležala debela slana. Skuhala sva si čaj in odrinila

proti žlebu Steinerne Rinne. To je najlepši konec Wilder Kaiserja; poslušajte, kaj pravi Maduschka o njem: »Steinerne Rinne je srce Kaiserja. Če ga še nisi videl, se podaj ob priliki s Stripsenjocha na Ellmauer Tor. Komaj si zavil v žleb — dobre pol ure s sedla — že se ti nagne glava sama od sebe nazaj. Mogočno in prevzemajoč te, kipi skala okoli tebe kvišku, silna je neznanska moč ostenij, ki hrepene proti nebu; tiho se nasloniš na kamen in z nazaj nagnjeno glavo ter s srcem, ki ti glasno tolče, strmiš kvišku: To je Steinerne Rinne . . . «¹

Steinerne Rinne je res nekaj edinstvenega in ne kaže oporekati Maduschki; nama nekaj dni kasnejé, ko sva se že tretjič vračala iz tega žleba na sedlo, ni bilo vseč le to, da je treba najprej sestopiti 20 minut v dolino in nato zopet kvišku, kadar hoče človek s sedla v žleb in nazaj.

Ko sva prišla pod Dülferjevo poč sva se spogledala. Namesto nečesa pošteni počli sličnega, se je vlekla preko stene le ozka razpoka, v katero bi le s težavo zagvoznil koleno, bila je dvakrat močno previsna. Za spodnji previs bi iz daljave prisegel, da visi vsaj tri metre nad globino. Najini občutki so si bili slični, vendar sva kot resna alpinista kljub temu vstopila. Prej sva si le še zatrdila, da si greva poč samo ogledat od blizu. Nenavezana sva prišla dva raztežaja pod previs in kmalu je bil Rado tudi pod njim, privezan na stojišču na treh klinih. Sledil sem mu, stena je postajala vedno težavnejša in čeprav se je izkazal previs iz bližine zelo krotek in ponizen, sva se obrnila. Poč je bila v resnici previsna le za pičel meter in poleg nje je držala kvišku galerija klinov, tako da res ne bi bil nikak problem za naju, priti preko tistega mesta. Toda meni galerija klinov ni bila vseč in zato sva se obrnila brez vsakega vzroka in pri polni moči pod mestom, katerega bi lahko preplezala. Ves umik je bil zame le zanimiv psihološki eksperiment. Dosti smo namreč svoj čas debatirali in tudi že polemizirali o športnem momentu, ali če hočete tudi o rekorderstvu v alpinistiki in prav v Dülferjevi počli sem se skušal zamisliti v položaj esteta ter sem se umaknil pred galerijo klinov, kjer se neha užitek in kjer plezalec nadaljuje plezanje le še iz športnega prestiža. Priznati moram, da se mi je ta eksperiment zelo slabo obnesel. Čim sem bil zopet na stojišču in je Rado pričel sestopati, mi je postalo zelo žal, dobil sem občutke, da sem reva in najraje bi bil zopet nadaljeval plezanje ter preplezal tisto mesto. Toda ostati sem moral resen in tako sva po nekaj spustih stala zopet pod steno. Vedno bolj mi je bilo žal, da sva se umaknila, imela sva že pol stene za sabo in sklenil sem, da v bodoče ne bom več delal podobnih eksperimentov.

Naslednji dan sva se zopet podala v Steinerne Rinne. Sredi steze sem zdrsnil na poledenelem krepelcu ter se tako močno udaril na dlan, da sem spočetka mislil, da sem si zlomil kost. To mi je precej pokvarilo užitek pri plezanju v naslednjih dneh. Ta dan sva

¹ Leo Maduschka: Junger Mensch im Gebirg, str. 49.

Dülferjeva poč med Fleischbankom in Christaturmom

se povzpela preko Botzongovih kaminov na Predigtstuhl in sva tudi sestopila preko njih. Kamini so mestoma četrte stopnje, vodila sva menjaje ter izbila nekaj klinov. Bil sem vesel kakor otrok, ker sem mogel plezati kot prvi preko najtežjih mest. Na povratku sva se sedemkrat spustila po enojni vrvi in bila sva pod vstopom. Meni je bila ta zračna vožnja silno všeč in menila sva se, da bi bilo dobro, če bi tudi pri nas zabetonirali v kakšno steno nekaj klinov za spuščanje. Rado je med spuščanjem tožil, da mu bo vrv prežgala zadnjo plat; smejal sem se mu, ker sem imel pod obleko zaradi mraza še trenirke, on pa le hlače na goli koži.

Po dveh dneh plezanja in po enem dnevu naporne nošnje, sva se odločila, da napraviva en dan počitka. Zjutraj sva spala do desetih, nato pa sva odšla vsak po svoje. Rado pod zapadno steno Totenkirchla na ogled Dülferjeve in Piazove smeri, jaz pa na razgledno točko Stripsenkopf, od koder sem si ogledal Kaiserje s severa. Zvečer naju je oba že od postopanja bolela glava in ko sva pospravila še neverjetne količine testenin z golažem in sladkorjem (vsa omizja okoli naju v jedilnici so se pogovarjala o tem, kdaj so v življenju največ pojedli), je bila najina morala na višku. Sklenila sva, da greva tretjič v Steinerne Rinné in preplezava jugovzhodni raz Christaturma, smer pete težavnostne stopnje.

Zjutraj me je spravil v slabo voljo čevelj, kateremu je odstopila peta. Preračunal sem njegovo življenjsko zmožnost še na tri dni in že sva odšla pod vstop. Vstop sam je dokaj težaven in ker sva

vedela, da »zabijajo Nemci že v šodru«, sva prišla že v dvome, če sva vstopila prav. Razglednica z včrtano smerjo, katero sva nabavila v koči za šiling in pol ter ocena »stellenweise Fünf«, ki je predstavljala ves tehnični opis v vodiču, je bilo vse, kar sva vedela o smeri. Končno sva le odkrila klin in tudi zamaščene prijeme. Rado je zlezel v kotanjo in dalje iz nje na dobro stojišče. Na tem stojišču mi je potem dokazal svojo bikovsko moč; napel je vrv tako močno, da me je potegnil iz kotanje in obvisel sem kakega četrta metra nad prijemi, viseč prosto na vrvi v zraku. Nasmejala sva se, Rado je popustil vrv in preplezal sem tisto mesto prosto.

Naslednji raztežaji so bili lahki, v kratki steni sva zasledila nekaj odlomljenih klinov; skala je namreč tako trdna, da se pogosto preje odlomi uho klina, kot pa klin zleze iz špranje. Prišla sva pod mesto, kjer je od originalne smeri Peter Aschenbrenner - Ploner speljana varianta direktno po razu. Sledila sva dosti bolj naravni originalni smeri in prišla sva v čudovito izpostavljeno prečko nad vzhodno steno. Pod nogama nama je padala stena v eni sami liniji na prod in ako bi zdrsnila tod, bi bilo reševanje lahko. Vendar so bili prijemi za slona ali »za vola«, kakor pravi Rado, videti so, kakor prilepljeni k steni. Globoko pod nama so rjaveli, rdeli in se razkazovali v čudovitih odtenkih jesenskih barv gozdovi Ukročenege Cesarja (Zahmer Kaiser), pred nama je ležala razprostrta Tirolska, daleč sredi bayarske ravnine pa je tonilo sredi čada veliko jezero. Sonce je toplo sijalo in zadnja toplota je puhtela od skal. Bila je čudovita jesen; težka skala, čudovit mozaik barv in zrak okoli naju — vse se je strnilo v eno samo organsko sliko, v en vtis, ki oživi zopet kakor asociacija ob dveh čudežnih besedah — Wilder Kaiser in Christaturm. Neskončne so gore v primeri s časom in z dolžino človeškega življenja in tudi mi, mladi plezalci jih doživimo v vsej njihovi veličini, njih grozoti in njihovem bogastvu. Če v člankih mlade generacije najdete le malo napisanega o tem, je to od tega, ker so druge stvari in drugačni problemi aktualnejši v času in najdejo predvsem ti svoj odraz v pisani besedi. In končno, kar seže človeku res globoko ter zapusti v njem globok vtis, o tem vsaj spočetka le nerad in z obotavljanjem spregovori. Začetnik piše dosti laže o stvareh, o katerih misli, da se zde drugim važne, kakor pa o svojih občutkih, katerih se spočetka pred javnostjo sramuje.

Zadnji trije raztežaji pod vrhom so bili izredno težavni in zelo napeti. Vendar sva bila zelo razpoložena ter sva uživala ob težavah. Na nekem mestu je ob raz prislonjena luska, katero prepleza plezalec prosto, viseč na rokah. Kot nekaj podobnega, le daljše si predstavljam izstopni previs v razu Jalovca. Naju je luska navdala z navdušenjem, posebno še, ko sva opazila nekaj metrov proč galerijo klinov, v kateri je še visela pomožna vrstica. Tudi kljukast križ je bil vsekan v steno, vendar si danes nisva vzela časa, da bi ga stolkla s kladivom, kot sva ga dva dni prej na Predigtstuhlu. Težki so še zadnji metri pod vrhom. Sredi težke stene seže plezalec kvišku ter zagrabi za

Totenkirchl s severa
z Dülferjevím
Kaminom.
Spređaj kočá na
Stripsenjochu

oprijem, ki je pa hkrati tudi že vrh raza. Znova sva bila navdušena nad tem in kmalu bi bila prezrla, da je skrinjica, oddaljena nekaj metrov proč, sveže prepleskana. Križ na Fleischbanku je bil blizu, da bi ga prijel, in v knjigi sva našla podpisanega André Rocha.

Sence so se daljšale, ko sva se spustila po vrvi v škrbino ter se vrnila v kočó. Raz sva preplezala v treh urah in pol.

Kočá na Stripsenjochu je zelo udobna, umivalnica s tekočo vodo je celo v drugem nadstropju in ob sobotah zvečer vključijo Dieslov motor, ki oskrbuje kočó s tokom. Oskrbnik je znani udeleženec odprave na Nanga Parbat v Himalaji in še sedaj eden najboljših plezalcev v Kaiserjih Peter Aschenbrenner.

V nedeljo zjutraj sva ugotovila, da se je zares približal najin povratek v domovino. Ves proviant nama je že pošel, zajtrkovala

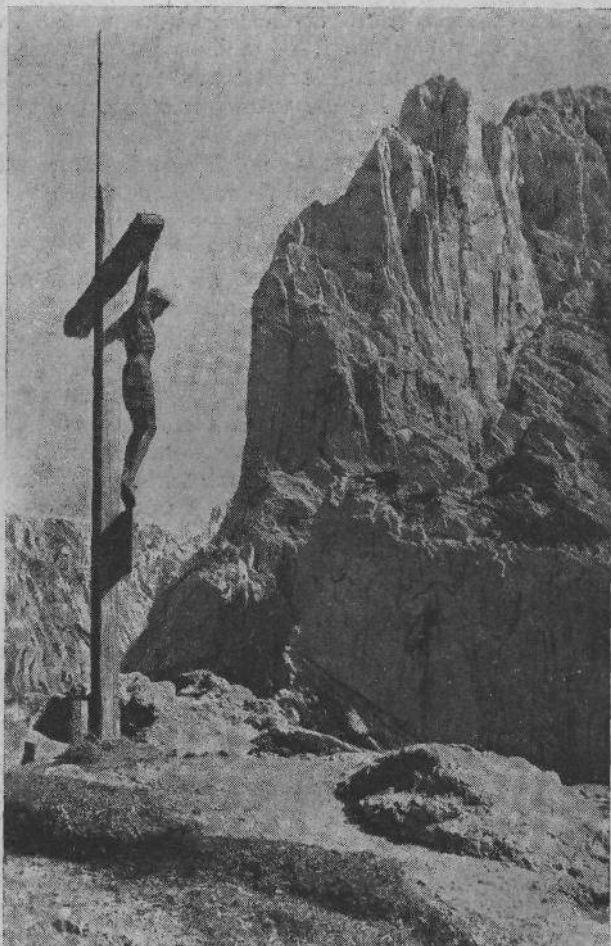
sva samo čaj s prepečencem in na turo sva odšla brez hrane. Dülferjeva poč je bila še najin dolg, katerega sva imela poravnati v Kaiserjih, toda čeprav nerada, sva ga morala odložiti na prihodnje leto. Najin načrt za zadnji dan je bil Totenkirchl.

Nad severno steno Totenkirchla se vleče široka, skrotasta gredina, katero zapira približno 100 metrov visoka stena. Ta stena je zelo razčlenjena in številne smeri drže preko nje, nič manj kakor 80 plezalnih smeri vseh težavnosti drži z vseh strani proti vrhu Totenkirchla. Precej kasno sva se z Radom podala na to gredino. Bilo je mraz in na severni strani tudi nisva mogla pričakovati sonca, zato bi ustrezali mojemu okusu kakšni kamini solidne četrte stopnje, Rada pa je mikal Dülferjev kamin, ki je ocenjen s peto stopnjo. Dasiravno sva imela z Dülferjevimi smermi že slabe skušnje in sva morala prvič v življenju dati vse priznanje smerem, ki so bile preplezane pred prvo svetovno vojno (Dülferja je leta 1915 ubila granata v Flandriji), sva odšla pod to smer.

Že spočetka sva se navezala na dvojno vrv in ko je potekel prvi raztežaj, sem presenečen našel Rada pribitega na stojišču z dvema klinoma. Še 15 metrov dolga, zelo zračna prečka z zamotanim prijemom in bila sva v lepi kotanji v dnu kaminá. Kamin je bil težak, zračen in gladek, dobre pete stopnje, vendar sva ga kmalu spravila pod sebe. Skrbel naju je izstop iz kaminá, le ozka poč, neverjetno previsna je presekala zadnji previs in upala sva, da se nama bo iz bližine pokazal lažji prehod. Res je kazalo desno od poči malo bolje, a vendar je bilo tudi tam težko in sploh se nama je zdela vsa zadeva izredno previsna. Pripel sem se z dvojno vrvjo na ogromen klin z obročkom, ki je verjetno že marsikateri naveži služil za povratek in zavaroval sem Rada, ko je šel na ogled. Odkril ni nobene galerije klinov in poizkusiti se je bilo treba kar s previsom. Vpel je vrv v prvi klin, zabil novega ter nato v tegu vrvi prečil preko gladke plošče in plezal nato desno kvišku. Tu je bilo nekaj zarjavelih klinov, v katere je izmenoma vpenjal vrv. Kmalu se je Rado znašel pod ogromnim previsom, na katerem je našel zabit zadnji klin. Po nekaj poizkusih mu je uspelo, da je vpel vponko, preizkusil klin, drzna odločitev, dober prijem, poteg z vrvjo in Rado je bil že nad previsom. Toda vse se je komaj šele začelo. Dolge minute sem držal Rada z obema vrvema k steni, da je zabil nekaj slabih klinov, vpel zanko ter prišel pičle decimetre višje. Čepel je v zraku tik nad mano in ko sem se ozrl vanj, sem dobil drobir izpod njegovega kladiva v oči. Bil je že kake 3 ali 4 metre v zraku in klin, ki se mu je izmuznil iz špranje, mu je med nogama padel v prostem padu na stojišče v vstopu v kamin ter nato dalje čez steno. Zeblo me je in roka mi je postajala zaradi napetih vrvi otrpla. Rado je zopet zlezal višje in drobir je nenadoma pričel leteti preko mene. Le kdo bi si bil mislil, da je ta izstop tako previsen, od spodaj je videti dosti bolj pohleven.

Ko sem se nagnil z glavo daleč nazaj, sem uzrl Rada, razkoračnega kot pajka precej v zraku nad sabo; računal sem, da je vsaj že 6 do 7 metrov daleč nad luknjo pod prvim previsom. Neverjetno, kdo

Predigtstuhl s
Stripsenjocha

bi si bil to spodaj mislil in pri tem še ni potekla niti polovica vrvi. Gledal sem podse in v daljavo ter občudoval izredno moč Radovih mišic (ne imenujejo ga zaman »potujoča mišica«) in se zopet ozrl kvišku. Visel je nad globino kakor ogromna hobotnica in prišla mi je v glavo blazna misel, da ga s potegom vrvi lahko spravim k sebi. Potem bi se vrnila in bi zopet pila čaj za toplo kmečko pečjo v jedilnici. Vestno sem proučil varovanje in ugotovil, da teče vsaka vrv vsaj skozi pet klinov in da sem tudi jaz pribit, da ne morem pasti dalj kakor četrť metra globoko. V primeru padca bi oba obvisela prosto na vrveh, tudi če bi mene vrglo s stojišča. Sicer sem pa stal itak samo z eno nogo. Vsa čast Radu, tako previdnega plezalca, razen nemara Krušica, še nisem videl.

Zopet se je premaknila vrv. Rado, poč in zrak — vse se mi je pričelo vrteti v glavi v čudnem kolobarju in nehote sem se moral

zasmejati. Tako mora biti človeku, če se mu zvrtil v glavi. Ha, ha! »Pazi, popusti!« Oglasil se je Rado in v hipu sem bil zopet trezen in napet kot struna. Pleza proti desni, no, končno, saj tam izgleda otročje lahko, le kaj se toliko časa motovili v previsu. Znova sta zadrževali vrvi in čutil sem silo, s katero ju Rado vleče skozi ves paternošter vzponk. Sedaj se je obesil na nevidne prijeme, vse telo mu je zanihalo proti levi, še malo in zagvozdil se je v tisto poč, že nad nemogočim previsom. Še malo, že je na dobrem in na stojišču poje klin.

Sedaj je na meni vrsta. Pokazati hočem Radu, kako plezajo »klase«. Dva metra navzgor, za pasom se mi nabirajo vponke, ena vrv me objame v pasu, drugo primem z roko, hop, sunek, in že zaplavam z eleganco, viseč samo na vrvi, čez ploščo. Ujamem se in plezam kvišku. Že sem pod previsom. Trikrat se izvesim in trikrat grem nazaj. To je vendar blazno in nemogoče. Četrtrič zagrabi vponka in obvisim v pomožni zanki, ki sem si jo zanalašč za ta previs privezal okoli prs. Polagoma zaupam klinu, roki mi omahneta ob telesu in pogled roma navzdol. Daleč pod mano, sredi stene nekje je vstop v kamin. Kamenčki izpod mojih nog lete že preko njega. »Potegni« in, hop, že sem nad previsom kakor prej Rado; ves se zažrem v steno in duškam. Noga mi visi v zraku in zdi se mi, da se bom izpahnil v kolku, preden spravim stopalo v zanko. Sedaj gre lažje dalje, za pasom imam vedno več vponk, tudi vrvi se tareta manj. Nenadoma me zagrabi čuden bes, primem za kladivo in pričnem izbijati kline. Še pravočasno se zavem, da lahko že v prihodnjih metrih odletim, ker mi bo popustila moč v rokah in odneham. Če bi sedaj padel, bi me odneslo še dalje ven v zrak. Zopet sem pri klinih, pod ogromnim blokom. Moram se razkoračiti, da mi pokajo sklepi. Rado popusti vrvi, ker sicer ne bi mogel izpeti vponk. Zanesti se moram sam nase, trikrat moram po pol metra nazaj, da si oddahnem, roka mi krvavi in prekolnem novo Marinerjevo vponko, ki se ne da obrniti v klinu. Tako moram najprej izpeti vrv, nato vponko in nato zopet vpeti vponko za pas. Trije gibi v tem položaju namesto enega. Končno zopet plezam dalje. Še nekaj metrov, Rado je navdušen; v ustih suče cigareto ter me vleče k sebi. Skupaj sva in previs je pod nama. Tolčeva se po ramah in si segava v roke. Zadnjih 17 metrov je solidna šesta stopnja. Čutiva, da sva napravila vruga in pol. Le en sam klin še imava za pasom, vse je ostalo v previsu.

Šele čez nekaj časa nadaljujeva plezanje. Sledi prečnica četrte stopnje in še vedno morava biti budna. Po dveh raztežajih začutiva pod rokami zamaščeno skalo Heroldove smeri. Pol ure pred sončnim zahodom sva na vrhu. Štiri ure in pol sva plezala tiste štiri raztežaje, zadnji previs dve uri. Rado pravi, da sem jaz rabil tri četrt ure, a dvomim, če je ura kazala prav. Sicer je pa sedaj že vseeno.

Tema je že, ko se spuščava po vrvi skozi kamine in le s težavo vlečeva vrv okoli rogljev, obloženih s časopisnim papirjem. Za Predigtstuhlom je vstala pošastna in črna luna. V rokah čutiva prijetno trudnost. Ponosna sva, da sva preplezala previs in veva, da ga

danes drugič ne bi zmogla več. Sicer pa ni taka reč, sedaj že pozna prijeme in so zabiti klini. Dülferja kujeva v nebo. Ubogi tisti, ki je prvi za njim ponavljal smeri.

V koči padeva kot dva sestradana volkova čez zadnji dve konservi rib ter pojeva kruh do zadnje drobtine. Imava še nekaj masti ter jajc v prahu, nato sledi čaj za čajem. Sva odlične volje in bi najraje ves svet objela. Škoda, ker ni Petra Aschenbrennerja več v koči, povprašala bi ga glede tistega previsa. Skoraj ne verjamem, da je prišel Dülfer tam čez pred tridesetimi leti. Zvečer na ležišču ne morem doumeti, kako je mogla čez takšno veličino še imeti moč granata. Dülfer postaja zame božanstvo.

Preden greva spat, še poračunava, plačava člansko prenočnino; za kuho sva v petih dneh napravila štiri šilinge.

Naslednje jutro spijeva čaj, se posloviva od vseh v koči ter odideva. Okoli enajstih dopoldne sva v Kufsteinu. V pekarni kupiva kruh ter se zadrživa skoraj celo uro pri Pavlu Aschenbrennerju. Podaja zanimive izjave. Njegova smer v Travniku je težja kakor precej smeri v Kaiserjih, tako n. pr. smeri Fiechtl—Weinberger in Schule—Diem v zapadni steni Predigtstuhla. Smer njegovega brata v Fleischbanku je ena najtežjih smeri v Kaiserjih sploh. Soglašata tudi s tem, da tako težkega detajla, kot je izstop iz Dülferjevega kamina, ni v njegovi smeri v Travniku, toda vsa Dülferjeva smer je dolga štiri raztežaje, njegova smer pa devet sto metrov. Težko se posloviva od njega. Rado mu stresa roko, da Aschenbrennerja meče po dvorišču, kakor da bi bil prijel za žico visoke napetosti. Ves blažen se krohočem tej pristrčnosti.

Čez uro in pol se najeva v vlaku do sitedga. V Schwarzachu čakava na zvezo, pijeva pivo ter jeva znova. Zvečer si seževa z Radom v Böcksteinu v roke ter se ločiva. On hoče še na Sonnblück. Meni razpadajo čevlji, pa tudi vrh me v tem novem snegu ne mika toliko. Rado ima v žepu šest šilingov ter naslov neke Slovenke, s katero sva se seznanila v vlaku; v nahrbtniku pa kepo margarine, pol kile kruha ter konservo kondenziranega mleka. Kljub vsemu je po celodnevem maršu le dosegel vrh ter je v observatoriju celo plačal čaj z dinarji. Jaz grem še na Koroško na očetov dom obiskat strica in bom kot slavist proučeval ostanke nosnih vokalov.

V dolini pod vlakom se prižigajo luči. Enakomerno tolčejo kolesa v ritmu brzovlaka; privozimo na prve postaje na Koroškem. Kaiserji so že daleč in postajajo le še lep spomin.

O RAZNIH NAČINIH VAROVANJA Z VRVJO

Razprava o plezalskih vrveh, ki hoče biti izčrpna, mora obdelati dvoje: prvič njihove značilnosti in lastnosti, drugič najboljše načine uporabe vrvi glede na prve ugotovitve. S prvim delom, z značilnimi lastnostmi plezalskih vrvi, predvsem z njihovo dinamično trdnostjo pri prestrezanju padcev v gorah, smo se v tem listu že dodobra seznanili.*

Dobro vemo, kaj in koliko smemo različnim vrstam vrvi zaupati, kakšne in kolike so sile v njih za čas prestrezanja padca, kakšne so ostale njihove za prakso važne lastnosti. Nismo pa še opravili drugega dela, nismo se še pomenili, kakšne posledice imajo vsa ta dognanja na naše načine varovanja v skali in ledu oz. snegu, kako bomo svoje teoretično znanje prenesli v prakso, saj od tega prečesto odvisi za naravo smešno nevažni naš »biti ali ne biti«. To drugo je namen pričujočega članka.

Devetdeset let bo kmalu, odkar so se plezalci začeli resno in sistematično zanimati za moč svojih vrvi in njene meje v primeru padcev. Leta 1863 si je angleški Alpine Club osnoval posebno komisijo z nalogo najti »najmočnejšo in hkrati najlažjo vrv«. Že naslednjega leta je njen organ, znani Alpine Journal prinesel prvi zadevni članek, njegov 16. letnik (l. 1893) pa že prinaša poročilo komisije specialistov-plezalcev znanega imena (C. T. Dent, W. M. Conway, J. H. Wicks), ki že definira nekatere glavne kriterije za presjelo plezalskih vrvi: statično trdnost, reducirano na masno enoto; težo na dolžinsko enoto; oslabitev vrvi zavoljo vozlov; važnost zopetnega skrajšanja vrvi po hudih obremenitvah itd. O dinamiki padca pa seveda še ni nikakega govora. Tudi v nadaljnjih letih posveča Alpine Journal stalno pozornost vrvem vse do zadnjih let, ko je posebna komisija British Mountaineering Councila pod vodstvom R. P. Mearsa leta 1947 izdelala in objavila britanski standard za vrvi. Loči jih po teži na dolžinsko enoto v tri kategorije, način, ki ne ustreza današnjemu dinamičnemu gledanju na problem in zato daleč zaostaja za francosko rešitvijo, ki vrvi deli v dve kategoriji: navadne za statično uporabo in specialne za dinamično rabo.

Leta 1931 izjavlja Underhill: »Obžalovanja vredno je iz številnih poizkusov sledeče dejstvo, da se domala vsaka vrv pri navpičnem padcu nekaj metrov zelo sigurno pretrga, če je bila togo pritrjena.« Nobena izmed izbranih »najmočnejših« vrvi namreč ni mogla prenesti padca uteži 88 kg preko višine 3 m! Na podlagi teh pesimističnih, a realnih zaključkov so tudi najboljši avtorji, n. pr. G. W. Young, prišli do zaključka, da »vodja naveze absolutno ne sme pasti«. Ni dvoma, da je tovrstna preventivna filozofija od vseh najboljša, saj tudi ob današnjih modernih sredstvih in znanju resen padec ni nikaka dobrota, temveč vedno nevarna preizkušnja varnosti varovalnega sistema in fizične ter psihične moči vse naveze.

Toda omenjeni avtorji (n. pr. Abraham, Bruning) so šli še dalje v svojem sklepanju rekoč: »Če pa vodja le pade, mora biti neusmiljeno žrtvovan, kajti varovanje čez skalne robove, za katero se ve, da skoraj gotovo pretrga vrv, se m o r a uporabiti, da se reši preostali del naveze, ki ima do te svoje rešitve pač vso pravico.« Drugačnega varovanja, kot je prosto ali preko skale, namreč niso priznavali. Za uporabo klinov so menili in še danes po večini tako mislijo, da ni »fair play« in da je »mechanized climbing entirely unjustifiable on any British climb« — mehanizirano plezanje da je povsem nedopustno za kakršen koli britanski plezalski vzpon, torej tako v Britaniji sami kot za Britance sploh! Če tedaj moderna plezalna sredstva prinesejo vodji naveze rešitev iz gornje slepe ulice, če mu po padcu vrnejo življenje, potem je že samo to dejstvo zadostno opravčilo za njihovo uporabo na težkih vzponih in borba o etični dopustnosti ali nedopustnosti klinov itd. je s tem dokončno rešena v prid

* Planinski vestnik leto 1948, str. 140—151: »Nekaj o vrveh«. — Planinski vestnik leto 1948, str. 329—333: »Še nekaj o vrveh«. — Planinski vestnik leto 1951, str. 375 i. sl.: »Referat o dinamični trdnosti vrvi na XII. letni skupščini Mednarodne unije alpskih asociacij julija 1951 na Bledu.«

modernim tehničnim sredstvom in njihovi uporabi. Da je temu res tako, pa bomo pokazali in dokazali v naslednjem.

Amerika je bila tista, ki nas je odrešila od fatalistične doktrine: »Navičninega padca iznad varujočega se zdržati ne da«! Prinesla jo je v pogledu vrvi in glede načinov varovanja. Za vrvi rešitev poznamo: nylon in njemu podobna umetna vlakna velike razteznosti in hkrati velike trdnosti, torej velike zmožnosti za absorpcijo kinetične energije padajočega telesa. Glede druge točke, glede uporabe vrvi pri varovanju, pa je stvar potekala nekako takole.

Sierra Club je pričel s praktičnimi poizkusi in preizkusi varovanja na terenu. V velikem stilu so jih pozneje nadaljevale planinske čete USA, v laboratoriju tovarne vojaških nylonskih vrvi, s katerimi plezamo tudi mi. V znani instituciji za najpreciznejša merjenja severnoameriškega Economic Department, v National Bureau of Standards, pa je vršil poizkuse praktično in teoretično fizik A. Wexler, sam planinec in plezalec. Ta združitev teorije in prakse je dala Sierra Clubu kvalitativno popolno znanje.

Na terenu so delali takole. Najprej je na polici pod nizkim previsom stoječi »poizkusni plezalec-padalec« teže G nenadoma obremenil vrv z vso svojo težo, kot da bi mu bilo hipno zmanjkalo tal pod nogami. Pri tem je »padel« preko višine h , enake vprav iznosu raztezka vrvi ϵl . Po energijski enačbi

$$Gh = \frac{1}{3} F \cdot \epsilon l$$

sledi po krajšanju h z ϵl presenetljivi rezultat $F = 3G$: sila v vrvi in s tem obremenitev varujočega je za hip dosegla kar trojno težo na ta »nedolžni način« padlega telesa. Gornja enačba upošteva dejanski, skoraj natančno parabolični značaj raztezne krivulje vrvi $F = f(\epsilon)$. Če bi bili mesto s parabolo računali s Hookovo premico, ki velja le v res elastičnem območju raztezka materialov, bi pa dobili namesto $1/3$ faktor $1/2$ in s tem le dvojno težo $2G$. Če pa bi bil nad previsom varujoči vrv sam in počasi napel, tako da bi breme dvignil, bi bil moral držati le enojno težo.

Pri nadaljevanju poizkusov so pustili vedno več ohlapne vrvi med padalcem in varovalcem in preizkus so še otežili s tem, da so padce izvedli nenapovedano. Sile v vrvi so se pokazale v prav dramatičnih oblikah in le dobra pritrditev je varovalce branila, da niso popadali s previsa. Izkazalo se je fizikalno sicer lahko razumljivo dejstvo, da je pri nas in tudi drugod tolikanj cenjeno naramensko varovanje od vseh vprav najslabše, najšibkejše, vsaj če je prosto (brez vmesnih klinov med obema plezalcema). Le redkokdo je lahko zdržal padec dobrega metra, celo pri 5 m aktivne vrvi med varujočim in padlim. Od raznih »telesnih« varovanj se je še najbolj izkazalo varovanje preko bokov, zlasti sedé: preneslo je direktne padce 2,5 m, pri še višjih je pa pritisk na ledvice in križ postajal že nevarno velik. Pri stoječem varovanju so pa noge redno in vsem klecnile, sila v osi telesa je bila prevelika.

Jasen rezultat teh poizkusov je bil, da zgolj telesno varovanje visokih padcev, zlasti takih z mest iznad varujočega, zdržati ne more, zahteve, ki jih na človekovo telo predstavljajo pri takih padcih pojavljajoči se vrtni potegi, so daleč prevelike. Teorija je vse te rezultate prakse lepo potrdila: pri navpičnih padcih na togo pritrjeno vrv nastopajo celo v elastičnih nylonskih vrveh sile, enake do 15-kratni teži (75 kg) padlega, v konopljenih vrveh pa še daleč več. Kdo bi to zdržal, če najboljša konopljena vrv počí kot nitka! Treba je bilo iskati in najti rešitve, ki bi te za človeške moči pretirane zahteve omilila na znosno mero.

Iskati je ni bilo treba ne daleč ne dolgo: v rob previsa so zabili soliden klin in skozi vponko v njem speljali varovalno vrv. Varovanje se je vršilo od spodaj navzgor. Posledice te spremembe v varovalnem sistemu so bile na prvi pogled presenetljive: z eno roko so lahko zdržali padec treh metrov, ki bi bili preje varujočega neusmiljeno potegnili s police. Še mnogo več pa so zmogli, če so vrv dali pod sedalo in pustili, da je varujočega potegnila proti klinu ali pa da je nekaj časa ob velikem trenju drsela po hlačnicah. Princip tako imenovanega »dinamičnega ali drsečega varovanja« (dynamic or sliding belay) ozi-

roma bolje rečeno zaviranja padcev je bil najden! Zavestno to pot, kajti podzavestno je bil že marsikomu rešil življenje. V inozemstvu je poznanih cela kopica primerov, mi pa bomo navedli samo dva naša.

Predvsem padec Debeljaka v razu Korošiškega Dedca. Debeljak je padel najprej 8 m, nato pa kar 26 m povsem prosto. Poteg nylonske vrvi je varujočega Kočevarja dvignil za pas proti nekaj metrov više zabitemu klinu, edinemu! Zaradi tega zaviralnega dela in zaradi dolge aktivne vrvi, ki je lahko prosto zdrsnila skozi vponko z navojnim prstanom, je bila sila v vrvi še znosna, klin in obe telesi sta jo zdržali. Življenje sta jima rešila nylon in nenameravano dinamično varovanje.

Drug tak primer predstavlja padec ing. Pirša v bližini izstopa iz Zimmer-Jahnove smeri v Triglavski steni. Pirš je padel 10 m navpično in brez klina. Vrv je bila konopljena. Varujoči ing. Ogorelec je stal na polici in varoval ramensko, na svojo in tovariša srečo pritrjen na sidrni klin. Sunek pri padcu je bil v slabo elastični konopljeni vrvi tako silovit, da je Ogorelca na stojišču zrušil in mu pri tem zlomil nogo v stegnu. Padli Pirš ve povedati, da je po prijemu vrvi zdrsnil ob steni še za kake tri metre, dokler ni mirno obvisel v rokah na pol omedlelega tovariša. Rešilo ju je izsiljeno dinamično varovanje, brez katerega bi se bila konopljena vrv pretrgala, da o varujočem sploh ne govorimo in pa sidrni klin na stojišču, ki je bil po sunku iztrgan in zvit! La montagne n'a pas voulu — v obeh primerih gora še ni hotela!

Preden pa začnemo govoriti o tem in o drugih načinih varovanja, si moramo ogledati, kaj in koliko prenese obtežbe vsak od peterih členov varovalne verige, ki jo predstavljajo: obe telesi — vrv — vponka — skala, led ali sneg.

Človeško telo je sila delikatno, a hkrati neverjetno neuničljivo. Če padeš 70 m globoko in se padec enakomerno zavre na poti enega metra in se za to potrebna reakcijska sila prenese enakomerno na celo telo, je verjetnost, da preživiš. Znan je primer samomorilke, ki je padla preko 50 m visoko na kovinski strešni ventilator. Le-tá se je žalostno razšel, nežno žensko bitje pa je ostalo — živo! Stotine ljudi pa se je že ubilo na pločniku ali — o, ironija usode! pri spodrsrljaju v kopalni kadi! Ni namreč padec, ki poškoduje in ubija, to stori nenadna zaustavitev. Če skočiš v vodo z višine 10 m ploskoma na

trebuh ali hrbet, te »mehka« voda kaj lahko ubije. Če pa priletiš še enkrat više na kup gnoja, snega ali celo sena, boš dobil še veselje do skakanja — v prvem primeru mogoče nekoliko manjše seveda. Vsak padec je tedaj treba zavreti čim počasneje, čim obzirneje. Telo samo se efektivno poda komaj za četrť metra nekako in to je važno tudi za prestrezanje padcev z vrvov.

V rvi že dobro poznamo. Za konopljene vemo, da se pretrgajo pri kritičnem raztezku $\epsilon_k = 12$ do 18% , nylonske pa pri 37 do 100% , slednje za visokoraztezni nylon. »Mountain nylon« — gorski nylon ameriških $7/16$ colskih vojaških vrví, kot jih rabimo mi, se pretrga pri še pametni meri $\epsilon_k = 55\%$, brez vozla seveda. Iz enačbe

$$G_k = k \frac{W_{sk}}{2 + \epsilon_k}$$

W_{sk} = specifično delo za raztrganje vrví,

ϵ_k = relativni raztezek pri raztrganju,

k = koeficient zmanjšanja trdnosti zaradi vozlov, $60-70\%$,

G_k = kritična teža, ki jo vrv pri padcu vprav še prenese

si znamo za vsako vrv izračunati kritično težo G_k , ki jo vrv pri padcu vprav še prenese, če so pogoji naslednji: padec absolutno vertikalni in prost; aktivna dolžina vrví minimalna, t. j. enaka polovici višine padca; podorišče vrví togo; izven vrví nikakega trenja; vpliv vozlov in krivine vponke je upoštevan. Za naše vrví dobimo okroglo

$$G_k = 0,65 \frac{300 \text{ kpm/m}'}{2 + \epsilon_k} = 75 \text{ kp}^*$$

* Enota »kp« za težo pomeni »kilopond«, to je kilogram-silo, ki je le drugo ime za našo vsakdanjo »kilo«. To je potrebno, da je ne zamenjamo s »kilogramom-masa«, ki je enota veličine »masa«, to je teža deljena z zemeljskim pospeškom $9,81 \text{ mst}^{-2}$.

Nismo se pa vprašali, kolika je pri takem padcu sila v vrvi. Brez vozlov bi dobili

$$F_k = \frac{3W_{sk}}{\varepsilon_k} = \frac{3 \cdot 300}{0,55} = 1640 \text{ kp}$$

z vozlom pa se nam ta vrednost zniža za približno 30% pri nylonkah in 50% pri konopljenkah, za našo vrv torej na približno $F_k = 1150$ kp.

Ne le prva, tudi ta druga sila je prevelika, da bi jo človeško telo moglo več kot za drobec sekunde zdržati brez škode, saj znašata nekako 22-kratno ozir. 15-kratno težo normalnega človeka (75 kg). Za manj kritične padce si sile lahko izračunamo po enačbi, ki bo sledila pri obravnavi dinamičnega varovanja. Vendar bi videli, da so sile skoraj vedno za človeka prevelike. Potreba po varovalnem načinu, ki bi svoj namen dosegel ob manjših silah, ob blažjem zaviranju kot to naše tipično »statično« varovanje. Njegove togosti, njegovih silovitih prijemov je predvsem kriva toga, nepodajna podpora vrvi, ki nastopi v naslednjih in podobnih primerih: varujoči je tik vponke v edinem klinu; vrv ima vozlaste zanke, ker ni bila dobro razvita ali je bila močno pretegnjena in tak »koder« ne more steči skozi vponko; vrv smo »zaradi boljšega varovanja« pritrčili na kak skalnat rogelj, položili v špranjo, ki se vanjo pri padcu lahko zaje, da se ne more več ganiti, jemajoč na ta način varovanju vsako dinamičnost.

Če imamo mesto nylonske vrvi konopljeno, bomo vrh vsega dobili za dva identična padca v konopljeni skoraj dvojno silo, kot je ona v nylonki. V naravi je pač povsodi tako, da se slabotnejšemu navali vedno večje breme kot močnemu, ne le pri vrveh!

Tudi tako imenovano »podajno varovanje« (resilient belay), ki ga dobimo s tem, da se opora vrvi, torej telo varujočega nekoliko poda, ne pomaga mnogo. Sile se resda zmanjšajo za 15 do 20%, vendar so za človeka in čisto tudi za vrv še vedno mnogo prevelike.

Teoretično dobljeno neodvisnost dinamične trdnosti vrvi od višine padca, ki se oličuje tudi v naši enačbi za kritično težo, je za navedene najugodnejše razmere poizkus lepo potrdil. Še več, za nylon trdnost z višino padca, s »presečenjem« vrvi nad nenadno obremenitvijo, celo nekoliko raste. Poizkus pa je tudi pokazal nevarno dejstvo, da enkrat ali celo večkrat zaporedno pošteno nategnjena vrv mnogo izgubi na svoji dinamični trdnosti. Njena elastičnost se namreč postopoma manjša, vsa daljša in tanjša postaja, njena kritična teža se vse bolj in bolj manjša: statična trdnost je še tu, dinamična se je pa močno porazgubila. Podoben pojav nastopi, če se ob vrvi preveč sunkovito spuščamo. Pri tovrstnem junačenju so namerili sile do štirikratne plezalčeve teže. Ni čuda, če potem beremo, da se je v tem ali onem primeru vrv za spuščanje strgala, zlasti ker dandanes uporabljajo radi čim tanjše vrvice, da so lažje. Čeprav nylonske, so hitro na meji svoje trdnosti, če pomislimo še na eventualno obrabljenost, ostre robove. 6 mm premera ustreza komaj 30% trdnosti, ki jo ima 11 milimetrski vrv. Tak primer se je vprav letos dogodil na Aiguilles du Diable. Končal se je kljub padcu 30 m le z izpahom vseh prstov ene roke in primernim pretresom. La montagne n'a pas voulu — tudi tukaj!

Vponka je bila do nedavna najslabši element varovalnega sistema. Odprla se je — kljub švicarski marki — že pri skromni obremenitvi blizu 300 kp. Prednosti navojnega prstana preko zapornega mesta so ničeve, če je zatič, ki tvori os vrtljivega dela, prešibak. Amerikanci so pa ugotovili, da tudi palica premera 7/16 palca (11 mm) v obliki odprtega C zdrži prav toliko kot vrv, da je le jeklo pravo. W. Mariner je vponki dal še ledvičasto obliko, ki ima, podobno kot kavelj pri dvigalih, sorazmerno zelo veliko upogibno trdnost. Tudi z aluminjsko vponko so prišli na 900 kp trdnosti, statične seveda.

Mimogrede povedano sta zobca na naših običajnih vponkah povsem nepotrebna, kajti vponka pod obtežbo zazija na način, ki ga zobci niti malo ne preprečujejo. Služijo tedaj kvečjemu za podražitev fabrikacije in zato, da te v steni pošteno uščipnejo. Amerikanci so jih že nadomestili s preprostim zatičem, dovoljnim, da preprečuje stransko izmikanje gibljivega dela.

Klini. O trdnosti klinov samih je kaj težko govoriti, kajti videti in preizkušati jih moramo pravzaprav le v skali. V nateznem stroju zdrže seveda vse praktično možne sile, če je jeklo pravo, to je nizkoogljčno (kovno železo po naše!) in po kovanju ali prebijanju s primernim segrevanjem sproščeno notranjih napetosti, nastalih pri izdelavi. Železo pa ne sme biti premehko, da se v špranjah in pod kladivom ne zmečka, a tudi ne pretirno, da ne razganja skale. Nikakor pa klin ne sme biti jeklen v našem smislu tega metalurškega pojma, kajti v skalo ne gre, oziroma jo, razžene, pri upogibanju pa takoj počí.

Odlično so se izkazali klini za široke špranje in nezdravo skalo v obliki pločevinastega »V« v preseku. Primejo izvrstno in trdnost imajo od sedanjih oblik največjo.

Skala, led in sneg. O varovanju v skali je številsko zelo težko govoriti. Vrst skale in špranj je nepregledna množica. Trdnost skale postane njena največja slabost, če jo pri varovanju uporabljamo kot direktno oporišče za vrv, kajti tako varovanje se nam pri padcu vse prerado izvrže v togo statično, čeprav smo imeli najboljši namen varovati na dinamičen način. Kjer so špranje nezanesljive in raztežaji dolgi, tam naj bo klinov več, da je v primeru padca varnost večja. Vendar pa ne toliko, da bi trenje vrvi postalo preveliko, kajti sicer se varovanje pomika zopet proti statičnemu; sile postajajo prevelike, ne sicer za varujočega, pač pa za padlega, vrv in kline. Pisec je prosto padel v Gamsovem robu Mangarta preko višine 14 m. Vrv je bila sicer konopljena, a zdržala je le, kajti od treh klinov sta se dva izruvala in to je k delu vrvi prispevalo tolik del, da varujoči tovariš sunka praktično sploh ni občutil. Zadnji klin pa je zdržal, ves upognjen, čeprav je bil zabit le do polovice. Brez njega danes zelo verjetno ne bi teoretiziral o vrveh, ker bi se bil razšel na kosce nekaj sto metrov niže v ozebniku. Rešilo ga je trenje vrvi skozi tri vponke, toda le slučajno, ker v tem primeru ne moremo govoriti o dinamičnem varovanju, temveč kvečjemu o podajnem; podpora se je pri sunku na srečo delno »podala«!

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

Branko Slanovic:

V SPOMIN

*Kako je tiho danes med gorami,
ko v rosi zgodnji gozd blesti,
meglica rahla plove nad skalami
in v gozdu list samo šušti ...!*

*Ta list je padel bil na kup prsti
prerastel s trnjem, mahom, travo
in s kapljo srčne posvečen krvi,
prelite za svobodo, pravo ...*

*V gomili tej pa spi svoj sen,
počiva v boju utrujeni junak,
goram svobodnim — drug iskren ...*

*Za vedno umirjen je njegov korak,
tu ne druguje mu noben —
list samo šepče si spomin grenak ...*

PLANINSKE NESREČE V LETU 1951

Planinska Zveza Slovenije se je tudi v tem letu trudila, da prepreči planinske nesreče v gorah. V številnih praktičnih in teoretičnih tečajih so naši najboljši zdravniki s prof. Bogdanom Brecljem in dr. Marjanom Koršičem na čelu dali našim reševalcem prepotrebno znanje o prvi pomoči v gorah. Prav tako pa so gorski reševalci dobili v preteklem letu praktične nasvete iz tehnike reševanja, kakršne zelo uspešno uporabljajo za najtežja reševanja v deželah, kjer je alpinizem na najvišji stopnji.

Ob pregledu številnih planinskih nesreč ponovno opozarjamo vse obiskovalce gora na nekatere bistvene, splošno znane stvari.

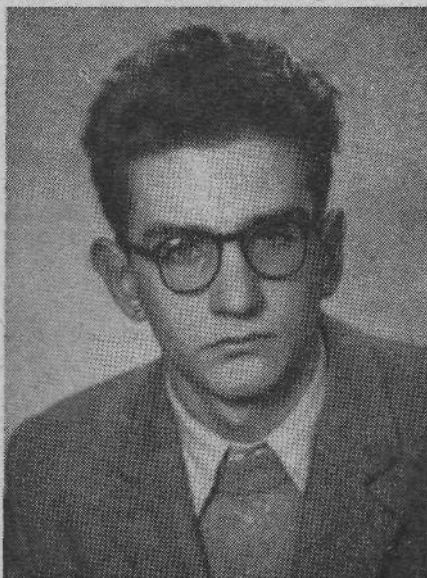
Ako hočemo uživati svobodo, lepoto, veličino in mir planinskega sveta, se moramo zavedati, da gore zahtevajo krepkega, značajnega, poštenega človeka. Planinec in plezalec, alpinist mora biti premišljen, pogumen in vztrajen, trezen. S silo se v gorah ne opravi ničesar ali zelo malo, tudi sam pogum in moč nista v gorah kažipot do uspeha; hazardna igra v

gorah kaj rada izziva nesrečo; v gorah se moramo naučiti potrpljenja. Na planinski poti si moramo postaviti vedno le take cilje, katerim smo kos z lastnimi duševnimi in fizičnimi silami in znanjem. V mislih imejmo vedno tudi rešitev v primeru, če bi tovariša v družbi ali navezi doletela nesreča.

Naše ljudi, ki hočejo v planinskem svetu uživati vse bogastvo, lepote in veličino, ki hočejo zmagovati silne stene, raze in grebene, ki se hočejo boriti z viharji na grebenih in osvajat v ledenem mrazu zim še nedosežene vrhove, moramo napotiti v planinski svet oborožene z vsem moralnim in fizičnim orožjem.

Planinci morajo vedeti, da je lahko vzrok nesreči vedno v človeku samem ali pa v naravi izven njega. Največ nesreč pa izvira iz neprevidnosti, neznanja in površnosti.

Mnogo planinskih nesreč je prav gotovo posledica naravnih pojavov: padajočega kamenja, plazov, slapov, naglih vremenskih preobratov, megle, snežnih metežev in mečav. Le dolgo-

† APLENC MARTIN

† CVETEK JANEZ

† DOKIČ JOVAN

† KOLAR DUŠAN

trajno, sistematično, vztrajno urjenje nam omogoča preprečiti vsaj delno številne nesreče, ki jih povzročajo ti pojavi.

Drugi vzrok planinskih nesreč izvira iz fizičnih in duševnih lastnosti planinca. Za uspešno izvedbo planinske poti moramo biti vedno v najboljši fizični in moralni kondiciji. Ne podajajmo se na planinsko pot slabo razpoloženi, nikoli se ne dajmo od naravnih sil izčrpati do onemoglosti, prej poiščimo zanesljiv izhod iz zagate. V nesreči ne izgublajmo pri-sebnosti.

Tretji vzrok planinskih nesreč izvira iz pomanjkanja znanja, nepravilne ter površne uporabe tehničnih sredstev, obuvala, cepina, derez, klinov, plezalne vrvi in drugih tehničnih pripomočkov, naočnikov, rokavic in nogavic, obleke sploh.

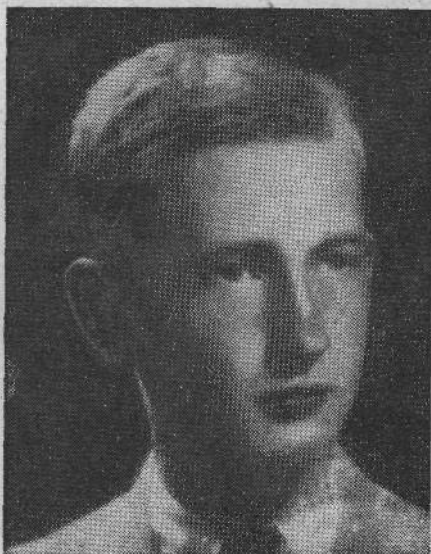
Prav je, da se ob koncu leta približe seznanimo s planinskimi nesrečami, ki so se pripetile našim ljudem v preteklem letu. Gorski reševalci so opravili veliko in požrtvovalno delo. To leto so izvedli preko 50 lažjih, napornih in odgovornih akcij, z gora so prinesli skupnosti veliko laže ponesrečenih ljubiteljev gora, na žalost pa so tudi v tem letu gorski reševalci

grobarji, ko so z gora nosili mrtva in razbita trupla naših mladih ljudi.

Vsekakor pa sta bili izvedeni dve najtežji akciji brezhibno in to ona v viharni noči preko Presedlaja v Lučko Belo in nazaj v Kamniško Belo, kjer smo rešili mlado življenje težko ponesrečeni Kregar Nevenki, ki je po nesreči kmalu okrevala. Druga vzorno izvedena reševalna akcija je bila izvršena v zelo težkih razmerah sredi severozapadne stene Špika v Dibunovi smeri, kjer se je smrtno ponesrečil mladi Čapek Ratimir iz Zagreba. Ti dve akciji in druge dajejo naši gorski reševalni službi in še prav posebej posameznim gorskim reševalcem, ki so v preteklem letu opravili po 9, 11 in celo 14 napornih in odgovornih akcij v najtežjih okoliščinah sredi viharjev in sredi sten vse priznanje.

Poleg planinskih nesreč navedenih v tabelah je gorska reševalna služba zabeležila še nekaj nesreč, kjer pa so si gorniki pomagali sami. Pri teh nesrečah so pomagali požrtvovalni gorniki, ki pravilno pojmujejo tovarništvo v gorah.

Cegnar Janez iz AO Celje je komaj ušel smrti v Szallay Gerinovem grebenu nad Turskim žlebom. Padel je preko 15 metrov.

† ČAPEK RATIMIR

PROF. JOZE KOSMATIN
(Po sliki prof. Frasa fotografiral prof. Pavel Kunaver)

Kmet Janez iz Ljubljane se je ponesrečil pod Kokrškim sedlom. Istotam Milica Poznik iz Kamnika.

Mlada veliko obetajoča plezalca - alpinista Jerovšek Janez iz Domžal in Govekar Jože iz Ljubljane sta imela nesrečo v severni steni Špika. Govekar Jože si je pri tem zlomil roko, Jerovška pa je vrh obžgala po obrazu in po rokah.

Našemu priznanemu alpinistu dr. ing. Avčinu Francetu je bila sreča nemila v skupini Mont Blanca. Spodrsnil je v ledeniško poč in si močno poškodoval in zlomil nogo.

Pri teh in drugih manjših planinskih nesrečah so si pomagali ponesrečenci sami ali pa so sodelovali drugi požrtvovalni gorniki, ki so imeli za to človekoljubno opravilo več smisla kot marsikateri gorski reševalec, ki nosi znak in legitimacijo GRS. Izrekamo tem požrtvovalnim sodelavcem GRS naše priznanje in zahvalo. Med vsemi zavzema vidno mesto pokojni Jože Pogačnik, ki je dajal GRS vso moralno in materialno pomoč in je sodeloval pri GRS tudi s svojimi fizičnimi sposobnostmi, dalje Štros Tine iz Bohinja, Lavtižar Marjan iz

Kranjske gore, Saša Slavec iz Kranja in Marolt Ivan iz Kokrškega sedla.

V preteklem letu je GRS naredila velik korak naprej v reševanju izpod plazov. S pomočjo uprave NM in kinološkega združenja, kluba športnih psov ter posameznih ljubiteljev psov volčjakov smo organizirali uspešen tečaj za dresuro lavinskih psov, ki je udaril najboljše temelje za pravilno vzgojo teh psov, ki bodo organizaciji GRS prišli prav.

V preteklem letu je bila registrirana smrtna nesreča alpinista na Durmitorju. Priporočali bi na tem mestu Planinskemu savezu Jugoslavije, da čimpreje pristopi k organizaciji gorske reševalne službe tudi v ostalih republikah. Po zabeleženih planinskih nesrečah, ki so se pripetile v masivu Prenja, Durmitorja in Prokletij, bi bilo nujno potrebno in priporočljivo organizirati zvezni reševalni tečaj, v katerem naj bi sposobni planinci in alpinisti iz drugih republik dobili osnovno znanje za reševanje ponesrečencev v teh predelih.

Vse gospodarje in oskrbnike planinskih postojank vabimo, da postanejo sodelavci gorskih reševalcev. V

† LIVIČ BRANKA

† PETRIČ LADO

† ALEKSANDER FRIC

primeru planinske nesreče v okolici njihove planinske postojanke in gorsko reševalne obveščevalne točke naj takoj izvedejo reševalno akcijo v mejah možnosti, v primeru večje potrebe pa naj pravilno pismeno obveste prvega in najbližjega gorskega reševalca. Gospodarji in oskrbniki planinskih postojank naj skrbno čuvajo in vodijo računa nad uporabo drago plačanega in težko dobljenega gorsko reševalnega, sanitetnega in tehničnega inventarja. Prav ti ljudje morajo biti prvi uspešni gorski reševalci. Zaželeno bi bilo, da si vsi oskrbniki planinsko-smučarskih postojank, ki so odprte in oskrbovane preko zime visoko v gorah, nabavijo sposobne lavinske pse, ki bodo vodili in iskali izgubljene ali ponesrečene ljubitelje gora.

Vandalska početja naj prenehajo v naših svobodnih gorah. Ne uničujmo planinskega cvetja, zavedajmo se, da so te rože edinstveno bogastvo našega planinskega sveta. Ne uničujmo skupnega planinskega inventarja, ki je bil prinesen v gore za ljubeznijo, žulji in znojem mnogih idealnih in delovnih gornikov. Planinske kažipotne in orientacijske table naj ne bodo objestnejšem tarče. Pustimo jih pri miru, naj služijo namenu, ne prožimo in rušimo kamenja za zabavo, zavedajmo se, da je padajoče kamenje nevarnost za vsakega izvežbanega planinca. Okolico koč, taborišča, šotorišča in planinskih poti vzdržujmo v redu in v čistoči.

Markacijski komisiji pri Planinski zvezi Slovenije pa priporočamo, da v

bodoče bolj načrtno usmerja svoje delo. Brez odlašanja bi bilo potrebno namestiti vidne in trajne orientacijske in opozorilne table, ki naj obiskovalce gora opozarjajo na nevarnosti padajočega kamenja, stalnih pojavov plazov in na nevarne prehode. Pristopiti bi morali čimprej k namestitvi trajnih smernih vidnih drogov z zvočnimi napravami, ki bi usmerjali planince v primeru megle v pravo smer. Vsa naša planinska pota so nujno potrebna temeljitih popravil in temeljitega zavarovanja, v skalo usekane stopinje so izrabljene in predstavljajo resno nevarnost za spodrse, klini na poteh so skrivljeni in izrjavani, drogovci po grebenih so majavi in ne služijo svojemu namenu, žične vrvi so izrabljene in potrgane. Na take poti ne moremo usmerjati tok naših delovnih ljudi. Morda bi bilo pravilno, da v bodoče ne gradimo in ne nadelujemo več novih poti na raznih sektorjih, temveč pristopimo čimprej k temeljitemu popravilu in zavarovanju že nadelanih poti. Šele ko bomo opravili to delo, bomo lahko mirno izdelali in zavarovali nova pota, ki bodo odkrivala nove krasote in ki bodo držala k novim bogastvom našega planinskega sveta.

Ob koncu bi predlagali, da se čimprej pristopi k izgradnji zasilnega in skromnega zavetišča na prelazu preko Hribaric, kjer bi bil nameščen zasilni tehnični in sanitetni inventar GRS in bi služilo tudi za zavetje mimoidočim smučarjem in planincem, katere bi izčrpala megla ali vreme na tem zelo nevarnem prehodu.

VRSTNI RED PLANINSKIH NESREČ IN IZVEDENIH REŠEVALNIH AKCIJ V LETU 1951

Zp. št.	Datum	Kraj nesreče	Ponesrečeni	Vzrok nesreče	Poškodba
1	19. XII. 1950 21. V. 1951	Vršiči—Vežica—Presedlaj	Derganc Ernest, planinski oskrbnik	megla, vihar, spodrs, plazovi	smrtna (1)
2	1. I. 1951	Črni vrh	Praček Marjan	smuk	zlom desne noge
3	3. I. 1951	Korošica	Kramžar Vera	smuk	noga v kolenu
4	18. I. 1951	Presedlaj—Čohovna— Lučka—Bela	Aplenc Martin	zdrsnil na ledu	smrtna (2)
5	18. I. 1951	Presedlaj—Čohovna— Lučka—Bela	Kregar Nevenka	zdrsnila na ledu	lažje poškodbe
6	14. I. 1951	Črni vrh	Vrančič Martin	smuk	levo koleno
7	4. II. 1951	Bukovnik	Tavčar Rado	smuk	desni gleženj
8	6. II. 1951	Tičarjev dom	Zupan Pavla, Kverh Ivanka in otrok	snežne padavine plaz	evakuacija
9	25. II. 1951	Zgornji Razor, Komna	Cvetek Janez	vihar, snežni metež, utrujenost	smrtna (zmrznil) (3)
10	18. III. 1951	Krvavec—Jezerca	Ketiš Ivo	smuk	noga v kolenu in gležnju
11	27. V. 1951	Grintavec	Dokič Jovan	spodrsnil na ledu	smrtna (4)
12	27. V. 1951	Brana	Kolar Dušan	spodrsnil na ledu	smrtna (5)
13	29. V. 1951	Krvavec	Farčnik Jože	smuk	levi gleženj
14	17. VI. 1951	Prisojnik	Petrič Vladimir	spodrsnil na snegu	smrtna (6)
15	3. VI. do 15. VI. 1951	Podzemeljska jama pri Pazinu	Kosmatin Jože	narasle vode	smrtna (7)
16	24. VI. 1951	Kalški Greben	Dobravec Tihomila	zdrsnila po snegu	praske po telesu
17	2. VII. 1951	Ozebnik Jalovca	Primc Anica	zdrsnila po snegu	praske po telesu
18	11. VII. 1951	Prisojnik — jeseniška pot	Pintarič Ivan, Lavrič Lovro	zdrsnila po snegu	praske po telesu
19	12. VII. 1951	Špikov graben	Rožič Karel	neznanje in nevednost	udarec na hrbtenico, krvavitve na nogi
20	18. VII. 1951	Snežišča pri vstopu v Mojstrovko, na sev. strani	Vimpolšek Nada	slaba oprema, spodrsnila na snegu, nepredvidnost	prelom noge in praske po telesu

Zp. št.	Datum	Kraj nesreče	Ponesrečeni	Vzrok nesreče	Poškodba
21	21. VII. 1951	Severo-zapadna stena Spika, Dibonova smer	Čapek Ratimir	nepravilno varovanje, pomanjkanje tehnike plezanja	smrtna (8)
22	23. VII. 1951	Ozebnik Jalovca	Selevšek Pepca	spodrsnila po ledenem snegu v krajno poč	poškodbe v kolku
23	24. VII. 1951	Prisojnik, jeseniška pot pod Oknom	Radivojevič Boris	zapeznanje, sam, neznanje in pomanjkanje tehnike	krvavitve, udarec na lopatico
24	29. VII. 1951	Uskovnica	Polak Anuška	neprevidnost	noga v kolku
25	3. VIII. 1951	Snežišča pri vstopu v sever. steno Mojstrovke	Bergles Dragica	spodrsnila po ledenem snegu, nezadostna oprema	leva rama in praske po obrazu
26	3. VIII. 1951	Mala Savica, Orličje	Pečiril Rafael	neznanje in neprevidnost	desna noga in pretres možgan
27	3. VIII. 1951	Mala in Velika Savica	Šut Oto	zapeznanje, neznanje	brez posledic rešen
28	10. VIII. 1951	Zlata Glava—Bohinj	Anderluh Terezija	neprevidnost, spodrsnila na poti	dvakratni zlom desne noge
29	23. VIII. 1951	Ratitovec	Ravnik ing. Toska	trganje planik, padec	smrtna (9)
30	23. VIII. 1951	Grapa—Matuč—Mernjak—Bohinj	Staniša Angelo	neprevidnost, plezanje v skrotju	smrtna (10)
31	25. VIII. 1951	Bela skala—Sedmera jezera	Gorenc Berta	neprevidna hoja po poti	zlom leve noge v členku
32	26. VIII. 1951	Turski žleb	Kolenc Kristina	slaba in nezadostna oprema, spodrs po snegu	zlom leve roke, več lažjih poškodb
33	6. IX. 1951	Cipernik—Planica	Livič Branka	nepremišljeno početje in neznanje	smrtna (11)
34	8. IX. 1951	Grlo—Martuljek, zavetišče II.	Bricej Majda	zdrsnila pri sestopu v skrotju	rana na glavi, udarci po nogah
35	9. IX. 1951	Severna stena Triglava, vstop v skalaško smer	Kokošinek Stanko	neprevidnost in površnost v plezanju	počena lobanja, pretres možganov
36	19. IX. 1951	Veliki hudi graben, Kamniške planine	Aleksander Eric in ostali	megle, vihar, dež	smrtna (12)
37	6. X. 1951	Mlinarica—Razor	Pogačnik Joža	neprevidnost in nezadostna oprema	smrtna (13)
38	30. XI. 1951	Sukalnik—Planjava	Rugelj Janez	neznanje	smrtna (14)
39	30. XI. 1951	Sukalnik—Planjava	Födransberg Andrej	neznanje	smrtna (15)
40	1. XII. 1951	Kočna—Dolki	Zidan Alfred	neznanje	smrtna (16)

OB 70 LETNICI RUDOLFA BADJURE

Skoro neopaženo je obhajal Rudolf Badjura, pisec vodnikov po naših planinah, smučki organizator in pedagog, tvorec planinske smučarskega izrazoslovja in tujskoprometni delavec, letos v aprilu svojo 70 letnico. Naša planinska revija čuti dolžnost, da ob tej priložnosti prikaže življenje in delo tega zaslužnega kulturnega delavca.

Rudolf Badjura je bil rojen 17. aprila 1881 v Litiji. Ljudsko šolo je obiskoval v Litiji in v Smartnu pri Litiji, gimnazijo je dovršil leta 1903 v Ljubljani. Po maturi je v Ljubljani pri takratnem 27. pešpolku odslužil v letih 1903-5 svoj vojaški rok. Vojaško službovanje mu je precej koristilo, saj se je pozneje na vojaških vajah v znatni meri izvežbal v smučanju in alpinistiki. V letih 1910-1917 se je namreč udeležil vojaških smučkih tečajev v Ebersteinu pod Svinško planino, v Gröbnimgu na Gornjem Štajerskem, v Mallnitzu pod Ankoglom, leta 1917 pa snežniškega tečaja v Moserbodnu pod Wiesbachhornom ter se praktično in teoretično uvedel v tehniko alpskega smučanja in zimske alpinistike, hkrati pa se je tam izpopolnjeval tudi v kartografiji, razvedanju in drugih, planincu potrebnih in koristnih spretnosti. Po odsluženju vojaški dobi je Badjura leta 1905 odšel v Prago, kjer je na nemški trgovski akademiji dovršil abiturientski tečaj, ki ga je usposobil za komer-

cialno službo v bankah in trgovskih podjetjih. Med svojim bivanjem v Pragi je bil odbornik v Akademskem krožku Češke podružnice Slovenskega planinskega društva, ki je pozneje postavil planinsko kočo v Koritnici.

Po svoji vrnitvi v Ljubljano je bil Badjura kratek čas uradnik v Kmetijski posojilnici, nato v letih 1907-1910 knjigovodja pri lesni tvrdki E. Hieng. Šele leta 1910 je prišel po posredovanju znanega tujskoprometnega organizatorja, dr. Valentina Krisperja, k Deželnemu odboru kranjskemu, kjer je postal uradnik deželne Zveze za tujski promet in delal v oddelku za informacije v na novo ustanovljeni informacijski pisarni te zveze na Miklošičevi cesti. Poslej je Badjura ostal v državni tujskoprometni službi in bil vse do svoje upokojitve v letu 1946 referent za turizem pri Banski upravi Dravske banovine v Ljubljani.

Badjura je začel že zelo zgodaj zahajati v gore. Še v ljudski šoli se je iz Tupalič pri Kranju, rojstnega kraja svoje matere, povzpel na Zaplato, kjer se je ob sončnem zahodu ogrel za lepote planinskega sveta. V gimnaziji je v družbi sošolcev Gregorja Žerjava in Holečka zahajal v Kamniške planine, na Grintavec in druge vrhove; 8. avgusta 1898 je pod vodstvom dr. Borisa Zarnika, s katerim se je poslej pogosto družil na gorskih pohodih, prvič obiskal Triglav, ki mu je 15 let kasneje posvetil svojo prvo gorsko potopisno monografijo. V sedmi in osmi gimnaziji pa je bil že tako izvežban turist, da je n. pr. leta 1901 vodil družbo sošolcev na Triglav, v Trento ter skozi goreči Bovec in čez Predel v Trbiž. Leta 1906 se je pričel družiti z Bogomilom Brinškom, ki ga je pridobil za jamarstvo. Dve leti kasneje, leta 1908, pa sta Badjura in Brinšek že imela okrog sebe družbo mladih ljudi, ki so si nadeli ime »Drenovec« in prirejali poletne in zimske izlete v Kamniške planine, gojili alpinistiko in smučanje, se pečali s fotografiranjem in proučevali kraški svet in njegove pojave. Poleg Badjure in Brinška so bili člani »Drena« še profesor Cerk, brata Joža in Pavel Kunaver, Mihler, Tavčar, Kovač, Ribnikar, Triller in še neka-

teri drugi. Badjura je v tej družini zlasti gojil zimsko alpinistiko ter oral ledino smučarstvu. Na mnogih slikah iz tistih časov, ki prikazujejo zimske pohode »Drenovcev« na Veliko planino, na Jermanova vrata, Krvavec, Košuto, Mokrico itd., vidimo Badjuro sprva s krplji in derezami, a kmalu tudi že na smučeh. »Drenovci« — in med njimi zopet Badjura — so se prvi med Slovenci lotili jamarstva in postali tako nekako predhodniki in ustanovitelji kasnejšega Društva za raziskavanje kraških jam. Plezali so brez vodnikov in so po večini brez plezalskih pripomočkov izvedli v Savinjskih Alpah pomembne vzpone (Zeleniške špice, Brinškov kamin v Planjavi, vzpon čez Hudi Prask v Mrzli gori, greben Skuta-Rinka), v Julijskih Alpah pa so se leta 1911 (to pot že brez Badjure) povzpeli samostojno čez severno steno Triglava. Zelo pomembno je fotoamatersko delo »Drenovcev«, ki so pri nas prvi začeli resno študirati probleme umetniške gorske fotografije ter ustanovili v Planinskem društvu fotoamaterski odsek, ki je leta 1908 priredil prvo razstavo planinskih posnetkov, med katerimi so se zlasti odlikovali motivi Bogomila Brinška. — Rudolf Badjura se je pridno udeleževal izletov in sodeloval v vseh panogah, ki so se jih lotili »Drenovci«. Toda že zgodaj se je izoblikovalo v njem posebno zanimanje za »proučevanje Slovenije v turističnem in tujskoprometnem oziru, za sestavno in načrtno zbiranje gradiva za vodnike po Sloveniji, zbiranje nomenklature, raziskavanje krajevnih znamenitosti ter propagando moderne letne in zimske turistike« (Biografski leksikon I, str. 21).

Prvi Badjurovi planinski potopisni, zimsko alpinistični ter jamarski spisi so izšli v letih 1908—1910 v »Domu in svetu«, kjer je opisal in z lepimi slikami in risbami ponazoril Okrešelj v Savinjskih Alpah, Križno jamo pri Grahovem ter zimski vzpon na Veliko planino nad Kamnikom. Že leta 1908 se je oglasil tudi v Planinskem Vestniku, s člankom »Izlet na Kamniško sedlo«, dalje s spisom Nove jame v Cerkniskem jezeru. Nadalje je priobčil v planinski reviji še propagandni članek »Po zimi v Kamniške planine« (1921) in opisal »Šmarnogorsko Grmado« (1927).

A že od leta 1909 dalje je začel načrtno in sestavno nabirati gradivo za svoje vodnike, ki jih je v kratkih presledkih objavljaval v naslednjih 25 letih in v katerih je obdelal vso Slovenijo (razen Primorja in Slovenske Koroške). Leta 1913 je izdal knjižico »Na Triglav, v kraljestvo Zlatorogov«, ki je bila opremljena s 27 fotografijami, tremi slikami in trobarvnim zemljevidom, menda še danes najboljšim kartografskim prikazom Triglava in njegove soseščine. Knjižica je izšla kasneje tudi v hrvaškem prevodu. Vsa naslednja leta in tudi med prvo svetovno vojno — kolikor je ni prebil na fronti v Galiciji in v Južnih Tirolih — pa je Badjura hodil, potoval in zbiral podatke za svoje glavno delo: Vodič kroz Jugoslovske Alpe, Slovenija, v Baedekerjevem slogu zasnovani in vso Slovenijo podrobno opisujoči kažipot, ki je še danes, 30 let po izidu, osnovno delo in topografski temelj za potovanje po gorski in ravninski Sloveniji, pa tudi navodilo za hojo po gorah sploh, za razčlemba naših gora in imenski seznam naših gorskih krajev. Knjigi priloženi zemljevidi so zelo dobri, fotografije čiste in lepe. Badjura sam imenuje knjigo »skromno podlago, da gradimo na nji dalje ter izpopolnjemo naše delo na polju turistike«. Ker je bila knjiga zamišljena kot prvi del večje monografije o jugoslovske gorah, je izšla v hrvaškem jeziku, kar so nekateri kritiki avtorju zamerili. Odsihod si v naglem zaporedju sledijo Badjurovi kažipoti po gorskih skupinah Slovenije. Leta 1925 izide »Pohorje, vodnik po Podravju«. Leta 1927 brošurica »Kozjakovo pogorje nad Dravo«, leto nato obširen praktičen vodnik po Zasavju. Leta 1930 pa »Sto izletov po Gorenjskem, Dolenjskem in Notranjskem«, v katerem Badjura spretno opisuje enodnevne izlete po bližnji in daljni okolici Ljubljane. Leta 1936 pa je izdal nemški vodnik »Kleiner Führer durch Slowenien«, ki je druga, popolnoma predelana in izpopolnjena izdaja pod istim naslovom izdane knjige iz leta 1925.

Zelo važno delo je opravil Badjura kot pobudnik in organizator smučarstva, kot smučski pedagog in zimskošportni delavec sploh. Tehnično znanje, ki si ga je pridobil na vojaških

tečajih, je jel takoj prenašati na naraščaj. V osem do štirinajst dni trajajočih tečajih, ki jih je v letih 1914—1933 prirejal najmanj dvakrat na leto, je izvežbal na stotine smučarjev. Poleg tega je organiziral in vodil smuške tekme v Bohinju, ki je bil takrat glavno zimskošportno središče in kjer je Badjura sam tekmoval in dosegel prvo nagrado, dalje tekme v Planici, Kranjski gori; vodil je mladinske smučarske tečaje v Ljubljani, Kranjski gori itd. Napisal je leta 1924 knjigo »Smučar«, priručnik za začetnike in izvežbane, v kateri je obdelal na zelo spreten in lahko umljiv način smuško teorijo in prakso. — »Smuška terminologija«, ki je izšla najprej v »Slovenskem narodu«, nato v »Športu« in končno v izpopolnjeni obliki leta 1932 kot samostojna knjižica je doživela dve izdaji in tako ustvarila solidno osnovo za smuško imenoslovje. Končno pa je strnil vse svoje bogato znanje in poznanje smuških vežbališč in poljan Slovenije v obširno publikacijo »Zimski vodnik po Sloveniji« (1934), ki izčrpno obravnava naša zimovišča in smuška območja ter je zanesljiv kazipot po smuškem svetu naše republike. Omeniti je treba še Badjurove tujskoprometne brošure in prospekte, kakor n. pr. knjižico »Blejski izleti«, ki je izšla v treh jezikih, v slovenščini, nemščini in češčini, Turistovski hotel »Zlatorog«, Letovišče in zdravilišče Kamnik, Vrbsko jezero, Klopinsko jezero, prospekte o Bohinju, o Kranjski gori ter številne časopisne članke o aktualnih tujskoprometnih problemih, tako o Jezerskem, o cesti Sorica—Bohinj itd. Poleg pedagoškega in literarnega dela pa je treba podčrtati tudi njegovo marljivo delovanje v zimskošportnih organizacijah, kjer je do leta 1924 zavzemal vodilna mesta in usmerjal glavne prireditve. V letih 1907—1909 je imel tudi več propagandnih predavanj o zimi v planinah, na katerih je ponazarjal svoje besede z lepimi Brinškovimi diapozitivi.

To bi bilo v glavnih potezah življenjsko delo Rudolfa Badjure, ki lahko s ponosom in zadoščenjem pregleduje bogato bero svojega delavnega, le prepogosto grenkih razočaranj, skrbi polnega prizadevanja.

Njegovo delo je zarezalo globoke brazde v ledino slovenskega tujskoprometnega slovstva, ki je bilo pred njegovim nastopom revno in nebogljeno in ki je danes po njegovji zaslugi založeno s temeljitimi spisi, spretno in varno vodečimi tujca in domačina po Sloveniji.

Badjura pa še daleč ni zaključil svojega dela. Prav letos pripravlja za tisk svojo »Ljudsko geografijo«, ki vsebuje terensko izrazoslovje, nad 1600 gesel in besed v nadrobno razlago in skicami. Delo izide leta 1953 v Državni založbi Slovenije, Badjura namerava z njim počastiti 60 letnico Slov. planinskega društva. Lani je v Biografskem vestniku pod naslovom »Slovensko in nemško geografsko sedlo« objavil prvi del svojih raziskavanj o imenoslovju gorskih prehodov; to razpravo je letos nadaljeval v posebni brošuri »Gorski prehodi v luči ljudske geografije«, ki je pravkar izšla v Državni založbi Slovenije; za tisk pa je tudi že pripravljeno zadnje poglavje »prevalskega«, imenoslovja, vsebujočega 425 imen gorskih prehodov v Sloveniji, ki jih avtor nadrobno opisuje in razlaga. Že pred 25 leti je Badjura dokončal vodnik »Gornji Jadran od Sušaka do Šibenika«, ki že dolgo čaka na predelavo in objavo. Tudi »Vodnika po Sloveniji« iz leta 1922 namerava v izpopolnjeni obliki ob prvi priložnosti izdati. Dalje ima že vse gradivo za vodnika po Karavankah od Pece do Plešivca. Po glavi mu roji tudi vodnik po Slovenskem Primorju. Njegova obširna kartoteka imen ima še gradiva za celo vrsto nomenklaturnih spisov in razprav, gradivo za izpopolnitev Pleteršnikovega slovarja ima pa tudi že pripravljeno.

Slovenski planinci s spoštovanjem in iskreno hvaležnostjo obhajamo življenjski jubilej našega Rudolfa Badjure. Njegovo delo je vzkliilo iz globoke ljubezni do naše grude, ki ji je on posvetil vse svoje moči in svoje bogate sposobnosti. Z največjo vnemo in toploto je razglašal in še razglašča čare in zanimivosti Slovenije. Naj nam usoda še dolga leta ohrani tega gorečega oznanjevalca stoterih lepot naše zemlje!

Dr. A. Brilej

D R U Š T V E N E N O V I C E

GO PZS je 9. decembra 1951 v dvorani hotela Union priredil III. posvet gospodarjev PD. Udeležilo se ga je 44 planinskih društev po 57 zastopnikih, 24 društev pa ni poslalo nobenega zastopnika. Posvetu je prisostvoval tudi predsednik PZS tov. Fedor Košir in zastopnik Glavne uprave za turizem in gostinstvo tov. Ivan Varga. Posvet je vodil tov. Tone Škrajnar, ki je za pokojnim Jožetom Pogačnikom prevzel gospodarsko komisijo PZS. V svojem poročilu je poudaril, da bodo morala društva v novi finančni strukturi uvesti v svoje gospodarstvo skrajno štednjo pri investicijah, pri upravi in na vseh drugih področjih. V l. 1951 se je gradbeni načrt, sprejet na posvetu gospodarjev dne 22. oktobra 1950, znižal od predvidenih din 18.070.000 (34 gradenj) na din 15.300.000 (31 gradenj; izpadla je med drugimi tudi gradnja Doma v Logarski dolini). Drž. investicijska banka pa je šele 27. VII. 1951 odobrila kratkoročni kredit din 3.000.000, kar pa PZS ni mogla izčrpati, ker ni še plačala anuitete za kratkoročno posojilo din 2.610.000, ki ga je prejela l. 1950. Finančno zagato je deloma rešilo Predsedstvo vlade LRS, ki je na dan tega posveta sporočilo, da je odobrena subvencija din 6.000.000. Od kredita din 3.000.000 je dobil Pogačnikov dom din 1.000.000, ostalo pa se je razdelilo na osem društev. PZS je dobila po razumevanju in zaslugi direktorja dr. Žige Voduška din 2.000.000 in to izrecno za Logarsko dolino in za Pogačnikov dom. Za popravilo potov je PZS dobila din 375.000, kar se je razdelilo na osem društev (din 210.915). Nepravilnih računov je kljub dobljenim din 5.000.000 še za 12.000.000 dinarjev. Poleg tega pa morajo društva odplačevati še kredite iz l. 1950 (za posojilo v višini din 6.200.000 in 2.610.000). S kreditom iz leta 1951 (din 3.000.000) zraste dolg PZS na 11.810.000 dinarjev. Letne anuitete društev so s tem zelo narasle. Tako je n. pr. PD Radovljica obremenjeno kar z din 275.000 letne anuitete, Ljubljana-matica z din 160.000, Domžale z din 80.000, Celje z din 66.000 itd. Gradbena iniciativnost za prihodnost je razvidna

iz zahtev, ki so jih poslala društva za leto 1952. Znašajo kar din 94.895.396. Največje načrte imajo PD Maribor, PD Ljubljana, PD Kamnik, PD Radovljica, PD Celje, saj se sučejo od 5 do 10 milijonov dinarjev. Jasno je, da bo morala odpasti marsikatera gradnja. V tem smislu se glase tudi navodila plenuma PSJ na Slijemenu pri Zagrebu jeseni leta 1951. Društva se bodo morala v bodoče zanašati povečini na lastna sredstva. Tudi glede obratnih sredstev je tov. Škrajnar priporočal decentralizacijo. Precejšen del govora je posvetil zbiranju lastnih sredstev iz članarine, tiskovin, zvišanju cen za prenočnine, raznih privedev i. pod. PZS namerava v Ljubljani v bližini kolodvora zgraditi Planinski dom, kjer bi bile pisarne PZS, centralna planinska knjižnica, planinski muzej, PD Ljubljana in matica, GRS, uredništvo in uprava Planinskega Vestnika, skladišča, garaže, predavalnice, čitalnica itd. Ustanovi se sklad za gradnjo Planinskega doma, ki bi ga tvorili dohodki od značk, vpisnine, 10% čistega dobička družabnih prireditev PD (doslej GRS), dohodki od članarine, nabiralnih akcij, prostovoljnih prispevkov, kar bi lahko v kratkem vrglo din 4.000.000. PZS bo postavila v Trenti spomenik dr. Juliju Kugyu, prispevali pa bodo tudi Italijani (sekcija Trst) in Avstrijci. Osnutke je izdelal akademski kipar Savinšek. Tudi za spomenik so osnuje sklad. Dalje je pri PZS osnovan sklad za zaslužne planince. PSJ bo na predlog PZS (Slieme 3. X. 1951) kolektivno zavarovala članstvo planinskih društev. Višina premije bo okoli din 8.—, zavarovalna vsota od din 30.000 do din 50.000.

Tov. Česnik Marjan je poročal o gradnji planinskih postojank v l. 1951. Od 31 gradilišč smo v letu 1951 dokončali in odprli za promet naslednje kočice: PD Celje Mozirsko kočico (100 ležišč), ki je leta 1950 pogorela, PD Radovljica Pogačnikov dom (60 ležišč), PD Tržič Dom pod Storžičem (100 ležišč), PD Poljčane Dom pod Bočem, PD Zagorje kočico na Čemšeniški planini, (gradijo pa iz svojih sredstev kočico pod Čemšeniško planino); PD

Maribor je opremil Ribniško kočo z obsežnim gospodarskim poslopjem; PD Bovec je adaptiralo Zlatorog v Trenti. PD Kranj je povečalo Dom na Kravacu, PD Domžale je dogradilo prvo tovarno žičnico, PD Ljubljana je končalo gospodarsko poslopje in cisterno na Komni in enako poslopje pri Domu v Kamniški Bistrici; PD Slov. Bistrica je začelo za gradnjo Doma pri Treh kraljih, PD Krško pa je že pokrilo kočo na Lisci; PD Nova Gorica je odprlo novo zavetišče na Krnu, PD Idrija kočo na Javorniku, PD Žerjav kočo na Smrekovcu, PD Laško Dom na Šmohorju, PD Križevci se je lotilo gradnje koče na Kriški gori, PD Celje pa obnove Doma v Logarski dolini. Pripravlja se gradnja koče na Ratitovcu. V letu 1952 bo PZS predvsem podpirala gradnje na Veliki planini, na Ratitovcu, na Črni prsti, na Stolu (Valvasorjev dom) in v Logarski dolini. Poleg tega so še nedogotovljene postojanke. Med temi je bil dom v Logarski dolini v septembru leta 1951 nadzidan za eno nadstropje in pokrit.

Načelnik gradbenega odseka pri PZS ing. Perko je podal referat o omrežju planinskih postojank v Sloveniji, ki ga je izdelal za daljšo dobo. Pri tem je bil odziv društev zelo majhen in je bila gradbena komisija navezana sama nase. V omrežje je bil vnesen tudi Bled kot izhodiščna točka in Ljubljana s Planinskim domom. V celoti je predlaganih 189 novih ozir. obnovljenih postojank, ki bi se gradile daljšo vrsto let. Zemljiškooknjižni lastnik planinskih stavbišč bo verjetno kmalu PZS in ne FZS, saj je vrhovni direktivni organ slovenskega planinstva.

Pred I. svetovno vojno je bilo v Sloveniji 40 planinskih postojank, večina slovenskih. Po I. svetovni vojni so 4 postojanke ostale zunaj Jugoslavije (pod Italijo), lastnina D. Ö. A. V. pa je prišla v last SPD. Tik pred izbruhom II. svetovne vojne je imelo SPD 60 planinskih postojank, prirastek znaša torej 24 koč, ali 1,5 koče na leto od l. 1918 do 1941. Med okupacijo je bilo požganih in uničenih 25 postojank (40,7%). Po Italijanih smo podedovali 2 uporabni postojanki (na Vršču in na Kaninu) in nekaj vojaških objektov, ki so že ali pa še bodo adaptirani v ustrezne planinske postojanke. S finančno pomočjo ljudske

oblasti je bilo po osvoboditvi zgrajenih toliko postojank, da šteje PZS danes 77 postojank in 6 bivakov to se pravi, da se je po osvoboditvi povečalo za 40 postojank ali povprečno 6,6 na leto v 6 letih od l. 1945—1951. V novih finančnih razmerah bo tak tempo seveda nemogoč, tako da bo plan 189 koč dovršen v 50 letih. Prvenstveno pravico do gradnje ima društvo, na čigar okolišu gradilišče stoji.

Računovodja gospodarske komisije tovariš Rudi Kavčič je podal nato poročilo o knjigovodstvu po posameznih društvih, dr. Anton Urbanc pa načrt za založniško delavnost PZS, ki je po vojni še nismo znali oživeti. Založniški program, ki ga je razvil, vsebuje mnogo pobud, njegovo uresničenje pa bo terjalo mnogo dela, ki ga ne moremo več odlagati. Skrajni čas je že, da se začne pisati zgodovina slovenskega planinstva, monografije o planinskih delavcih, skupinah in društvih, opisi naših glavnih gora in dolin, da se zbere planinsko leposlovje itd. Planinski Vestnik naj spet pride v upravo PZS. Osnuje naj se literarno-založniški odsek.

Vodja odseka za upravo planinskih postojank tov. Vekoslav Sršen je v izčrpnem poročilu razvil problematiko uprave koč v preteklem letu in nakažal smernice za prihodnost. V Sloveniji imamo 85 planinskih postojank, *od katerih jih je 60 v lasti in upravi društev, dve sta v najemu, ena je v obmejnem pasu, 4 zavetišča pa so brez oskrbnika, eno pa imajo zasedeno obmejni stražarji. Ostalih 19 postojank gostuje v najetih prostorih, a so brez večjega pomena. Tov. Sršen je dalje govoril o politiki cen po kočah, o preskrbi koč in o načinu upravljanja postojank. Pri tem se je izrekel proti socialističnemu zakupu. Pomudil se je tudi pri vprašanju oskrbnikov, za katere namerava PZS prirediti v prihodnjem letu dva tečaja z izpiti. Regres za vino in žganje zaradi znižanja cen alkoholnim pijačam znaša za vsa društva din 380.516.— Oskrbniki naj napravijo točne inventure sanitetnega materiala in naj vse artikle opremijo s cenami. Po kočah naj se uvede plinska razsvetljava, da se zmanjša nevarnost požarov, je pa tudi bolj praktična in higienska. PZS ima na razpolago tudi 150 gasilnih naprav.

Uvede naj se amortizacijski sklad za vsako kočo.

Pregledno in izčrpno poročilo je dal tudi načelnik inozemskega odseka pri PZS tov. Ivo Lukanc o delu odseka v l. 1950 in 1951. O naših odpravah v inozemskih gorah bomo še poročali, prav tako o inozemcih, ki so bili gostje v naših gorah. Planinska društva so za odprave prispevala din 402.500, med temi Ljubljana 150.000 din, Jesenice 75.000 din.

Nazadnje je poročal še načelnik GRS pri PZS tov. Uroš Župančič o sodelovanju z gospodarji in oskrbniki koč. Ti naj skrbno čuvajo reševalni inventar. Omarica GRS naj se uporablja samo v primeru resnih nesreč, sicer naj se uporablja hišna lekarna, ki jo je dolžno oskrbeti društvo. Oskrbniki naj bodo ljudje, ki umejo nuditi prvo pomoč, ki imajo čut za gore in gornike, ne samo za kupčijo. Vsaka kočica naj si nabavi dresiranega lavinskega psa. Oskrbnik mora v prvi vrsti skrbeti za pota, za markacije, za vpisne knjige. Umestno bi bilo rezervirati v vsaki postojanki en prostor za potrebe GRS.

Po poročilih se je razvila živahna debata o posameznih poročilih. Pred njo je tov. Škrajnar razdelil pismene pohvale tov. Pavlinu Jožetu, Olupu Pavlu in Miklavčiču Marjanu (vsi PD Radovljica), tov. Primožiču Gustlnu (PD Tržič), tov. Cajlhoferju (PD Poljčane), tov. Bukovcu, Lenčku in Grilu iz Domžal. Pismene pohvale so prejela društva: Celje, Jesenice, Kranj, Radovljica, Kamnik, Idrija, Škofja Loka, Šoštanj, Tržič, Zagorje, Krško, Mežica in Nova Gorica s posebno pohvalo tov. Boštjančiču. PD Trbovlje je dobilo diplomu Zveze borcev za uspešno izvedbo tekmovanja v počastitev 10 letnice JLA. V diskusiji je tovariš Boštjančič poudarjal politično važnost planinskega razvoja na naši zapadni meji, tov. Ceklin pa mrežo postojank v Koritnici in Trenti. Temu so pritrdili mnogi gospodarji. Soglasno so se gospodarji izrazili za razdelitev članarine po ključu 60% : 40% za društva. Gospodarska komisija PZS pa stoji na stališču, da na društva odpade samo 40%, 60% pa za PZS. O stvari bo sklepala skupščina. Po diskusiji so bili formulirani sklepi, o katerih bo spregovorila še skupščina.

† Adalbert Pučnik nas je zapustil 7. septembra 1951. Bil je vnet planinec, ki je ves svoj prosti čas prebil v gorah; a tudi kot odbornik v planinskih organizacijah je opravil z vzgledno vestnostjo in temeljitostjo znatno delo, vidno zlasti na gospodarskem polju. Rojen je bil 24. maja 1888 v Kranju; kjer se je izučil krojaške obrti. Kot krojaški mojster in trgovec se je preživljal tudi kasneje, ko je leta 1914 prišel v Ljubljano in tu bival do svoje smrti. Že v Kranju je pridno deloval v tamkajšnji planinski podružnici, v ljubljanskem matičnem društvu, kjer je kmalu zavzel vidno mesto v gospodarskem odseku, pa so tovariši vedno radi poslušali njegovo trezno, tehtno besedo in njegove dobre nasvete. Celo vrsto let je bil namestnik nadzornika podružnic in je v tej dokaj važni funkciji zastopal interese podružnic ter izvojeval zanje marsikatero ugodnost in jim prihranil tudi sleherni breme, ki se mu ni zdelo upravičeno in potrebno. Po smrti Alojza Knafelca je postal gospodar Koče pri Triglavskih jezerih, ki jo je posihmal upravljaval s posebno ljubeznijo. Vedno se je živo zanimal za organizacijska vprašanja;

napisal je tudi precej obširno razlago društvenih pravil ter v tem spisu razjasnil sporna in dvomljiva vprašanja društvenega življenja. Ko je Zveza planinskih društev Jugoslavije prešla popolnoma v slovenske roke, vidimo Pučnika med odborniki; na kongresih v Novem Sadu, Dubrovniku in v Beogradu se že uveljavlja s svojimi predlogi v gospodarskih vprašanjih.

Po osvobodilni vojni mu je bolezen preprečila nadaljnje delovanje v

planinski organizaciji, a do zadnjega je z živim zanimanjem spremljal mogočni razmah planinstva v Sloveniji ter se iskreno veselil novih domov in zavetišč, ki so kot gobe rasla na pogoriščih nekdanjih planinskih postojank.

Prijetnega tovariša, dobrega, požrtvovalnega planinca in vztrajnega planinskega delavca Adalberta Pučnika bomo ohranili v najlepšem spominu.

A. B.

RAZGLED PO SVETU

Aconcagua je lani po dolgem in počez preiskala argentinska vojaška ekspedicija in postavila tri zavetišča v višini 4200, 6400 in 6700 m. Zavetišče v višini 6700 m je najvišje na svetu in je dobilo ime »Refugio Permanente General Perón«. Diktatorji imajo povsod iste navade. Tu pa gre celo za diktatorko.

Na **Mont Rainieru** (4386 m) je z lahkim avionom pristal poročnik John Hodgkin (ZDA). Bivakirati je moral pri 28° C pod ničlo in čakati na pomoč gorskih reševalcev. Mont Rainier leži v severozapadnem delu ZDA. Fredy Wissel, hotelir iz St. Moritza pa se je spustil na tla na Piz Corvatsch (3400 m).

Plazovi so v zimi leta 1950/51 v Švici uničili 750 ha gozda in 894 poslopij. Poškodovanih je bilo 165 poslopij, z meljo in gruščem zasutih 2593 ha orne zemlje. Plazovi so terjali 92 človeških življenj. V stotine pa gredo žrtve plazov med divjačino in domačo živino.

Hans Ertl, vodja nemške znanstvene odprave v Andih l. 1950/51 opisuje v Österreichische Alpenzeitung 1951, št. 9—10, svoj vzpon na Illampu (6348 m) in Alto Sajama. Ertl je osvojil celo vrsto šesttisočakov, med drugim tudi Huaina Potosi (6180 m).

V **Les Alpes** št. 3, l. 1951, poroča Katz o gornjskih doživetjih na Grönladiji, kamor se je neka švicarska odprava podala l. 1948. Opisi tur na Magog (2580 m), Bredetop (1450 m),

Agardhsberg (1850 m) so polni zanimivih doživetij in dognanj. Zanimivo je Winterhalterjevo poročilo o kamnitem plazu na bregu reke Reuss 18. julija 1948, ko je prav v dolino priletelo več pečin po 100 do 150 m³. Karl Suter opisuje Hoggar, mogočni gorski masiv sredi Sahare, zavetje Tuaregov, ki ga imenujejo v berbersčini Ahaggar.

Zanimiv je potopis, ki ga piše F. Singline o švedski Laponski.

V 5. št. najdemo obširno razpravo o globoki alpinistiki v Höllochu v dolini Muota. Razpravo je napisal in jo opremil s prvovrstnimi podzemskimi posnetki in z zemljevidom preiskane torišča H. Nünlist. Colin Wyatt pa opisuje prvenstveni vzpon preko masiva M'Gouna v marokanskem Visokem Attasu leta 1938.

Francoska ekspedicija na Himalajo leta 1951 v masivu Nanda Devi se je tragično končala. Vodja ekspedicije Roger Duplat in njegov spremljevalec Gilbert Vignes sta 29. junija 1951 dosegla glavni vrh, a vrnila se nista. Zapadni vrh Nanda Devi (7816 m) sta leta 1934 zmagala Angleža Tilman in Odell, na vzhodni vrh (7434 m) pa so se leta 1939 povzpeli poljski alpinisti.

Himalayan Journal poroča o nesreči na Nanga Parbatu, kamor so se odpravili trije angleški alpinisti brez nosačev na znanstveno raziskovanje. Marsh se je zaradi ozeblin moral umakniti, Grace in Thornely pa sta prodrli v višino 5500 m celo dvakrat. Za njima ni sledu.

Popravek. V kazalu PV 1951 popravi na drugi strani zgoraj: Še trikrat na Triglavu I. l. 1947: Kot—Triglav—Voje, Josip Wester; Še trikrat na Triglavu II. l. 1949: Komna—Triglav—Krma, Josip Wester; Pojdim v Trento, Ivan Šavli.

DECEMBRSKA ODLIKA NA STRELOVCIH